

Soortenbeschermingsprogramma voor de zomertortel (*Streptopelia turtur*) in Vlaanderen

INLEIDING

Dit soortenbeschermingsprogramma kwam tot stand op basis van een achtergrondrapport dat in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos werd opgemaakt door het adviesbureau Landmax. Het achtergrondrapport bevat de onderbouwing voor het soortenbeschermingsprogramma, met de vereiste onderdelen conform het artikel 26 van het Soortenbesluit. De opmaak van het achtergrondrapport werd begeleid door een stuurgroep met vertegenwoordigers van de leden van de Gewestelijke Overleginstantie voor het Instandhoudingsbeleid, aangevuld met een aantal experts en vertegenwoordigers van andere betrokken overheden en belangenorganisaties. Om het eventuele opzoeken van bijkomende informatie in het achtergrondrapport door de gebruikers van dit soortenbeschermingsprogramma te vergemakkelijken, zijn verwijzingen naar de relevante hoofdstukken, paragrafen of bijlagen van dat rapport opgenomen. Het achtergrondrapport vormt een informatief document; enkel het ministerieel besluit tot vaststelling van het soortenbeschermingsprogramma heeft juridische kracht.

De zomertortel is als broedvogel in Vlaanderen sterk bedreigd. De broedpopulatie is de voorbije decennia gevoelig afgenomen. Deze trend wordt ook internationaal vastgesteld, wat aanleiding gaf tot de opmaak van een Europees actieplan voor de soort (Fisher et al, 2018). Met dit soortenbeschermingsprogramma wil Vlaanderen zijn steentje bijdragen aan het internationaal actieplan voor het herstel van de populatie. De acties in dit soortenbeschermingsprogramma focussen op de instandhouding, uitbreiding en kwalitatieve versterking van het leefgebied met het oog op het realiseren van een hoger broedsucces, wat zich dan zou moeten vertalen tot een stijging van de broedpopulatie. Hierbij dient wel aangemerkt dat het herstel van de broedpopulatie ook afhankelijk is van het oplossen van de bedreigingen op de trekroute en in de overwinteringsgebieden.

In Vlaanderen komt de soort nog in elke provincie tot broeden, zei het meestal slechts in kleine aantallen. De soort is vrij plaatstrouw, waardoor op basis van de huidige verspreiding kerngebieden afgebakend kunnen worden waarbinnen gerichte maatregelen kunnen geïnitieerd worden om de verdere achteruitgang te stoppen. De soort komt voor in verschillende landschappen die zich evenwel telkens kenmerken door een afwisseling van meer open biotopen in combinatie met de aanwezigheid van dicht struikgewas. Houtige kleine landschapselementen en bosranden zijn van belang voor de nestgelegenheid. In de buurt is daarnaast een geschikt foerageergebied vereist met een voldoende groot aanbod aan zaden. Dergelijk foerageergebied bestaat bijvoorbeeld uit landbouwlandschappen met voldoende open grond (waar de soort zijn voedsel zoekt) en met een specifieke bloemrijke akker(on)kruidensamenstelling.

Gezien er vaak beroep moet gedaan worden op buitenlandse kennis, krijgt kennisvergroting rond de ecologie, levenswijze en populatiegroottes in Vlaanderen ook de nodige aandacht in voorliggend soortenbeschermingsprogramma. Hierbij wordt niet alleen ingezet op het opvolgen van de populatie maar ook op de monitoring van de impact van de genomen maatregelen.

INHOUDSTAFEL

1.	ACHTERGROND	5
1.1.	ECOLOGIE	5
1.2.	VERSPREIDING EN POPULATIETREND	5
1.3.	OORZAKEN VAN DE ACHTERUITGANG	5
1.4.	Europees actieplan	6
2.	DOELSTELLINGEN.....	7
2.1.	ALGEMENE DOELSTELLING	7
2.2.	RUIMTELIJKE FOCUS EN STREEFWAARDEN VOOR DE POPULATIE	7
2.2.1.	<i>AFBAKENING KERNGEBIEDEN.....</i>	8
2.2.2.	<i>Kwantificering van de populatiedoelen per kerngebied</i>	15
2.3.	DOELSTELLINGEN SOORTENBESCHERMINGSPROGRAMMA ZOMERTORTEL	17
2.3.1.	<i>DOELSTELLING 1 (D1): OPTIMALISATIE EN HERSTEL VAN DE BROEDBIOTOOP IN KERNGEBIEDEN</i> <i>17</i>	
2.3.2.	<i>DOELSTELLING 2 (D2): INSTANDHOUDING VAN DE HUIDIGE FOERAGEERGEBIEDEN EN</i> <i>VERDERE UITBREIDING</i>	17
2.3.3.	<i>DOELSTELLING 3 (D3): KENNISVERGROTING OVER DE ECOLOGIE EN DE LEVENSWIJZE</i>	18
2.3.4.	<i>DOELSTELLING 4 (D4): KENNISVERGROTING OVER DE VERSPREIDING, DE</i> <i>POPULATIEGROOTTE EN HET BROEDSUCCES.....</i>	18
2.3.5.	<i>DOELSTELLING 5 (D5): KENNISVERGROTING OVER HET BEHEER VAN LEEFGEBIEDEN VOOR</i> <i>SPECIFIEKE DOELGROEPEN</i>	19
2.3.6.	<i>DOELSTELLING 6 (D6): AFSTEMMING MET ANDERE PROGRAMMA'S EN PROJECTEN.....</i>	19
2.3.7.	<i>DOELSTELLINGEN IN RELATIE TOT BEDREIGINGEN EN KANSEN</i>	20
3.	ACTIEPROGRAMMA.....	22
3.1.	BESCHRIJVING VAN DE ACTIES	22
3.1.1.	<i>ACTIEGROEP 1: ACTIES OP HET VLAK VAN HET LEEFGEBIED</i>	22
3.1.1.1.	<i>ACTIES MET BETREKKING TOT INRICHTING EN BEHEER VAN DE NESTGELEGENHEID (D1).</i>	22
3.1.1.2.	<i>ACTIES MET BETREKKING TOT INRICHTING EN BEHEER VAN FOERAGEERGEBIEDEN (D2) .</i>	24
3.1.2.	<i>ACTIEGROEP 2: ACTIES OP HET VLAK VAN KENNISVERGROTING</i>	29
3.1.2.1.	<i>Acties met betrekking tot kennisvergroting ecologie en levenswijze (D3) ..</i>	29
3.1.2.2.	<i>Acties met betrekking tot kennisvergroting inzake populatiegrootte en</i> <i>verspreiding (D4)</i>	30
3.1.2.3.	<i>ACTIES MET BETREKKING TOT SPECIFIEKE COMMUNICATIE NAAR DOELGROEPEN (D5)....</i>	33
3.1.3.	<i>ACTIEGROEP 3: ACTIES MET BETREKKING TOT COÖRDINATIE VAN HET</i> <i>SOORTENBESCHERMINGSPROGRAMMA EN AFSTEMMING MET HET EUROPESE ACTIEPLAN.....</i>	35
3.1.3.1.	<i>Acties met betrekking tot coördinatie en afstemming (D6)</i>	35
3.2.	FASERING EN FINANCIËEL OVERZICHT	37
3.2.1.	<i>KOSTEN BINNEN ACTIEGROEP 1: ACTIES MET BETREKKING TOT HET LEEFGEBIED</i>	37
3.2.2.	<i>KOSTEN BINNEN ACTIEGROEP 2: ACTIES MET BETREKKING TOT KENNISVERGROTING</i>	40

3.2.3. *KOSTEN BINNEN ACTIEGROEP 3: COÖRDINATIE EN AFSTEMMING MET HET EUROPESE
ACTIEPLAN* 40

4.	EVALUATIE EN MONITORING	44
4.1.	OPZET	44
4.2.	INVENTARISATIE EN MONITORING.....	44
4.3.	ACTOREN	45
4.4.	EVALUATIE SOORTENBESCHERMINGSPROGRAMMA EN TIMING	45
4.5.	HAALBAARHEID.....	48

1. ACHTERGROND

1.1. ECOLOGIE

De zomertortel is, zoals de naam doet vermoeden, een uitgesproken trekvogel. De broedgebieden strekken zich breed uit in Eurazië; de soort overwintert in de Sahel. Zomertortels komen in het voorjaar relatief laat terug uit de winterkwartieren, doorgaans eind april – begin mei. De terugtrek naar het zuiden gebeurt in de nazomer. In die korte periode brengt de soort twee tot drie nesten groot. Het is een typische soort van gevarieerde landbouwlandschappen met verspreide bosjes, houtkanten, struwelen en losse bomenrijen. De soort broedt evenwel ook in meer natuurlijke biotopen zoals verboste duingebieden, verruigde moerassen, extensieve landbouwgebieden met een afwisseling van hooilanden en graanakkers en langs de randen van grotere bosgebieden.

De houtige elementen in het landschap zijn van belang als broedplek. Voedsel wordt gezocht in de open delen van het landschap. De zomertortel voedt zich uitsluitend met zaden. Het is voor deze soort dan ook belangrijk dat al bij aankomst in de broedgebieden voldoende voedsel aanwezig is. Dit zijn dan in het bijzonder de zaden van vroegbloeiende kruiden en grassen, doorgaans beschikbaar op schrale en/of verstoorde bodem, zoals akkers.

De soort kan voedsel zoeken op geruime afstand van het nest maar om een goed broedsucces te verzekeren wordt een beperkte afstand, een straal van 300m rond het nest, aanbevolen.

1.2. VERSPREIDING EN POPULATIETREND

In de jaren 1970 werd de Vlaamse broedperiode geschat op een 19.000 broedparen, verspreid over gans Vlaanderen. In de periode 2000-2002 bleek, op basis van intensief veldwerk voor de Vlaamse broedvogelatlas, de populatie geslonken tot een 3.000 tot 4.500 broedparen. Deze achteruitgang zette zich daarna nog verder door. In de analyse die werd gemaakt bij de opmaak van dit SBP wordt geschat dat nog slechts een 150 à 200 broedparen overblijven in Vlaanderen, waarbij de verspreiding van de soort zich nog meer lijkt te beperken tot de zwaardere bodems en zones langs rivier- en beekvalleien. Bij de meest recente evaluatie van de Rode Lijst van de broedvogels in Vlaanderen (Devos et al, 2016) werd de zomertortel opgenomen in de categorie 'Ernstig bedreigd', door de achteruitgang van de populatie in de voorgaande 10 jaren met meer dan 80%.

1.3. OORZAKEN VAN DE ACHTERUITGANG

De oorzaken van de achteruitgang worden algemeen toegeschreven aan een combinatie van het verlies van broedbiotoop en een verlies aan foerageermogelijkheden. Het verdwijnen van houtige elementen in het landbouwlandschap zorgt er rechtstreeks voor dat er minder geschikte nestplekken aanwezig zijn in het landbouwlandschap, waar gevoerd wordt. Anderzijds biedt de moderne landbouwpraktijk, met een intensievere onkruidbestrijding en efficiëntere benutting van de oppervlakte, minder en minder opportuniteiten om te foerageren. Een goed leefgebied voor zomertortel heeft én een geschikte broedplek én een nabijgelegen foerageergebied. Het wegvallen van 1 van beide maakt een bepaalde zone niet langer geschikt als leefgebied.

Bovenop het verlies aan leefgebied, ondervindt de populatie zomertortel een hoge jachtdruk tijdens de najaarsmigratie en in de overwinteringsgebieden, wat de instandhouding en het herstel van de populatie nog verder hypothekeert.

1.4. Europees actieplan

De sterke achteruitgang van de soort is geen Vlaams fenomeen maar werd in gans Europa, in het bijzonder in West-Europa, vastgesteld. Net als in Vlaanderen wordt het verlies aan leefgebied als de belangrijkste oorzaak aangestipt maar ook illegaal doden en het niet duurzaam gereguleerd afschot spelen een belangrijke rol. Gezien de zomertortel een trekvogel is, is internationale samenwerking noodzakelijk om de verdere achteruitgang van de Europese populatie te stoppen en terug te herstellen naar een duurzaam niveau.

Reeds in 2006 publiceerde de Europese Unie het *2007-2009 Management Plan for Turtle-dove* (Lutz and Jensen 2007, developed from Boutin 2001) om de nodige actie op het terrein te initiëren om de verdere achteruitgang te stoppen. Na een revisie in 2014 werd in 2018 een nieuw Europees actieplan voorgesteld voor de soort (*International Single Species Action Plan for the Conservation of the European Turtle-dove 2018-2028*, Fisher et al.).

Dit actieplan is op zich niet bindend. De Europese Commissie dringt er evenwel op aan dat de lidstaten van dit kader gebruik maken om op een gecoördineerde manier de nodige maatregelen te nemen binnen het grondgebied om de verdere achteruitgang van de soort te stoppen. Dit soortenbeschermingsprogramma beoogt die aspecten te concretiseren waar Vlaanderen concreet toe kan bijdragen, in casu het herstel van het leefgebied met het oog op het verhogen van het broedsucces en het stoppen van de achteruitgang in Europa tegen 2028. De soort is immers niet bejaagbaar in Vlaanderen.

2. DOELSTELLINGEN

2.1. ALGEMENE DOELSTELLING

Artikel 24 van het soortenbesluit definieert de algemene doelstelling van een soortenbeschermingsprogramma als volgt:

1° een goede staat van instandhouding bereiken van die soorten of groepen van soorten, in voorkomend geval op grond van de in dat verband vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen;

2° te verzekeren dat het bij toeval vangen of doden van de soorten, waarbij categorie 3 aangekruist is in voormelde bijlage 1, geen significant ongunstige weerslag heeft op de staat van instandhouding van soorten in kwestie.

In Vlaanderen zijn geen gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen (G-IHD) voor de soort vastgesteld. Een kwantificatie van de doelen gebaseerd op de G-IHD is bijgevolg niet mogelijk.

In het Europese actieplan (Fisher *et al.*, 2018) wordt de doelstelling als volgt geformuleerd: het herstel van de Europese broedvogelpopulatie tot op het niveau van een gunstige populatieomvang. Deze doelstelling dient bereikt te worden in de volgende fase van het actieplan in de periode 2028-2038. Het lopende actieplan voor de periode 2018-2028 stelt als tussentijdse doelstelling voorop dat de verdere achteruitgang van de Europese populatie in de periode 2018-2028 moet gestopt zijn.

De einddoelstelling voor de soort in Vlaanderen richt zich analoog aan het Europese actieplan op het herstel van de broedpopulatie tot op het niveau van een gunstige populatieomvang. De kwantificatie van dergelijke gunstige populatieomvang is niet evident en zal in een latere fase dienen geconcretiseerd te worden.

De algemene doelstelling voor dit soortenbeschermingsprogramma richt zich immers analoog als het Europese actieplan in eerste instantie op het stoppen van de verdere achteruitgang in de periode 2018-2028. Pas als dat lukt, kan aan het herstel van de populatie worden gedacht.

2.2. RUIMTELIJKE FOCUS EN STREEFWAARDEN VOOR DE POPULATIE

De doelstelling van dit soortenbeschermingsprogramma beoogt, als tussenstap naar een herstel van een gunstige populatieomvang, om zo snel mogelijk de nodige stappen te nemen teneinde de verdere achteruitgang van de zomertortel te stoppen.

In een eerste stap wordt daarom voor de resterende kerngebieden gestreefd naar een voldoende grote metapopulatie (minimumaantal broedparen) per kerngebied. Uit de analyse van de ecologie van de soort blijkt immers een sterke plaatstrouw zodat het populatieherstel en het creëren van duurzame metapopulaties meest efficiënt vanuit de resterende kerngebieden wordt opgestart.

Het feit dat zowel een geschikt broed- als foerageergebied in elkaars nabijheid noodzakelijk is om het broedsucces te maximaliseren, noopt tot het afbakenen van deze kerngebieden zodat gericht kan worden gewerkt. Van hieruit kan de soort vervolgens op termijn terug uitbreiden tot het niveau van een gunstige populatieomvang (cf. het Europees actieplan tijdshorizont 2028-2038) en kunnen de verschillende kerngebieden terug met elkaar in contact komen.

2.2.1. AFBAKENING KERNGEBIEDEN

De plaatstrouw van de soort biedt een goed houvast om kerngebieden te identificeren en er gericht de nodige maatregelen te nemen. Kerngebieden worden in dit soortenbeschermingsprogramma afgebakend op basis van de puntlocaties van broedverdachte individuen in de jaren 2015 tot en met 2018. Op basis van die puntlocaties is het mogelijk om kaarten op te maken van kerngebieden rond deze punten, ingegeven door de noodzakelijke koppeling van een geschikt broed- en foerageergebied binnen een afstand van 300m.

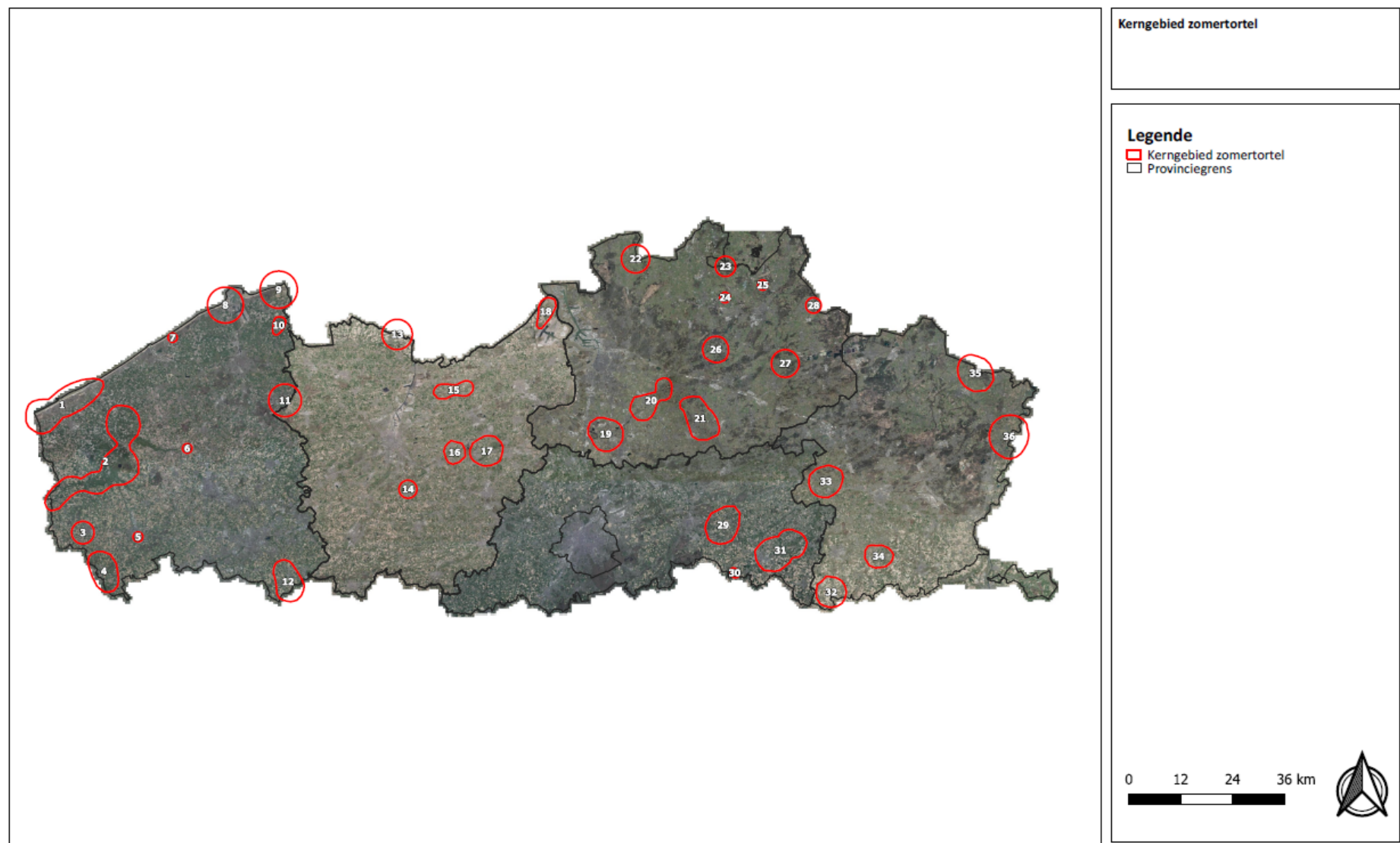
Puntlocaties van individuen met broedverdacht gedrag zijn voornamelijk gebaseerd op data uit www.waarnemingen.be, aangevuld met data die bekomen werden van regionale vogelwerkgroepen en gebiedsexperts. Aangezien de zomertortel momenteel zo zeldzaam geworden is, kunnen we ervan uitgaan dat quasi elk vastgesteld broedgeval ook gedocumenteerd zal zijn. Waarnemers hebben namelijk de neiging om de aanwezigheid van zeldzame broedvogels nauwkeurig te registreren. Weliswaar kunnen locaties ontbreken die (in het bijzonder tijdens het broedseizoen) weinig of niet bezocht worden.

Duidelijke clusters van broedverdachte waarnemingen vormen het startpunt van het afbakenen van kerngebieden. Aangezien de zomertortel een geschikt foerageergebied binnen een afstand van 300m rond een broedgebied prefereert, dient er rond deze gebieden nog een buffer van 300m getrokken te worden.

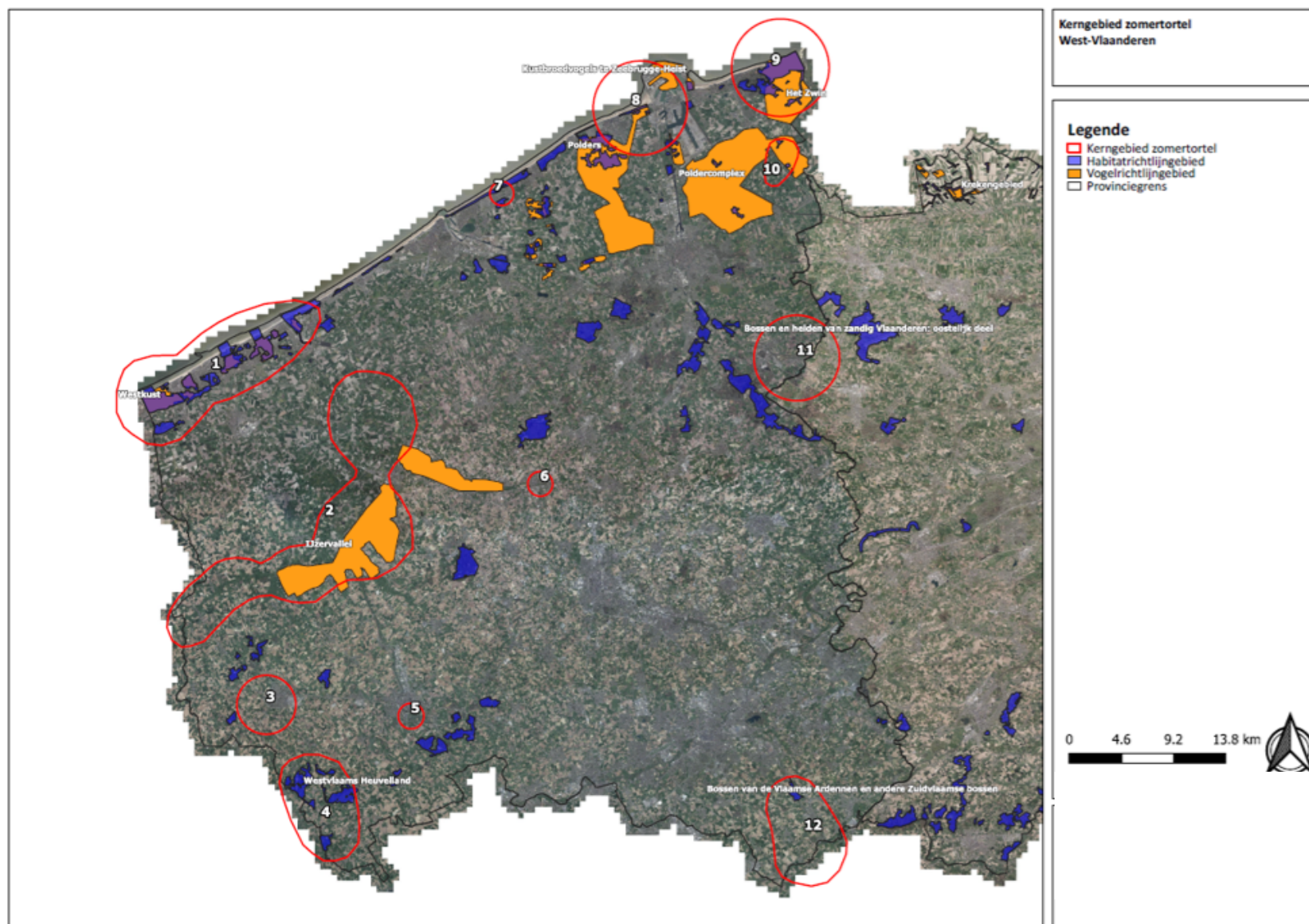
In totaal worden op deze manier 36 gebieden afgebakend. Een 37ste gebied is te situeren in de Voerstreek doch de precieze locatie van de broedverdachte locaties was niet in voldoende detail gekend om een gerichte afbakening op kaart te kunnen zetten.

Via onderstaande kaarten geven we per provincie weer waar deze kerngebieden werden afgebakend. Natura 2000-gebieden worden op onderstaande kaarten ter informatie ook in beeld gebracht. De rol die verschillende speciale beschermingszones en hun gebiedsspecifieke instandhoudingsdoelstellingen (S-IHD) voor de soort kunnen betekenen, wordt uitgebreid toegelicht in §2.2.4 van het achtergrondrapport bij dit soortenbeschermingsprogramma.

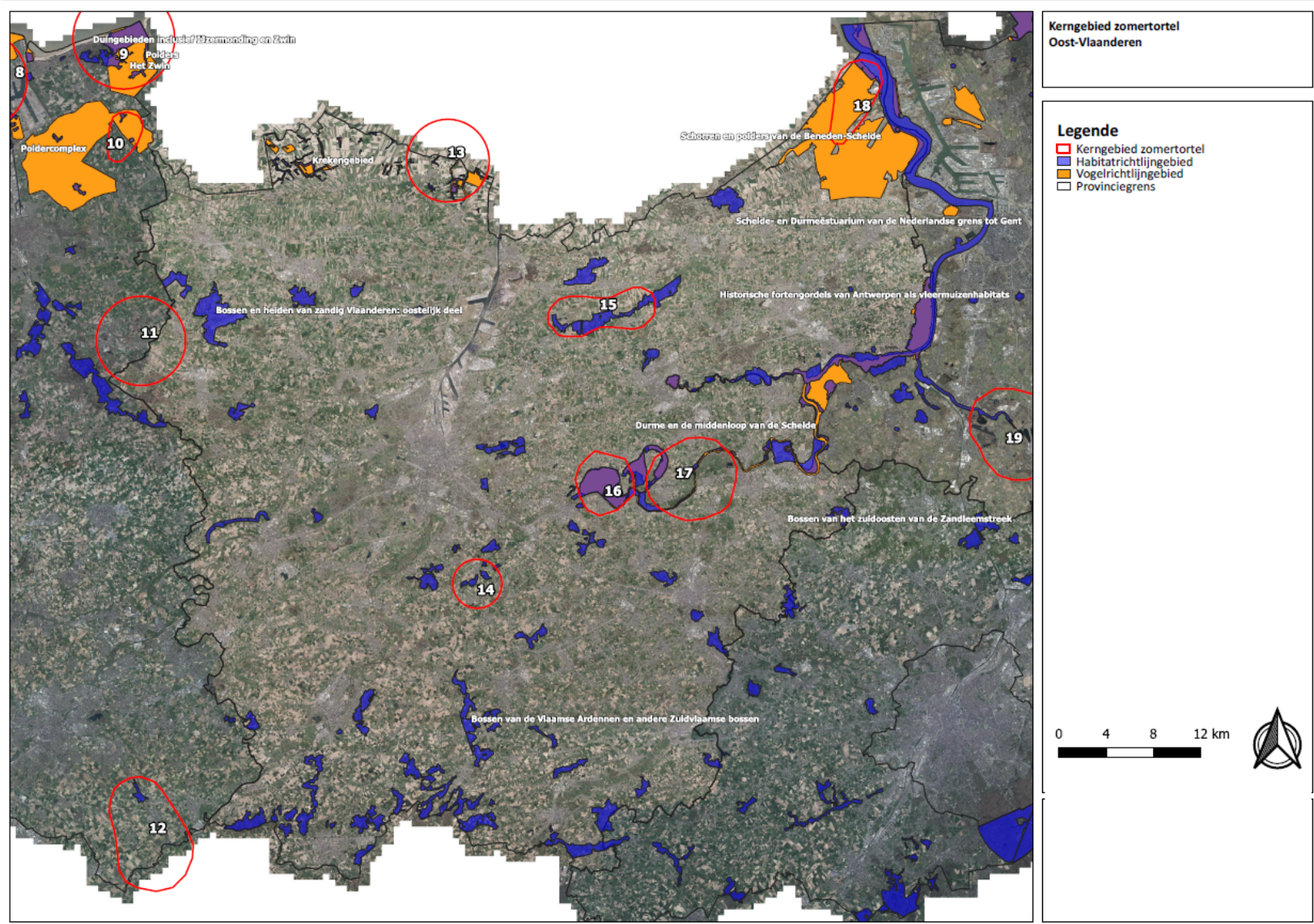
Kaart 1: Overzicht van de afgebakende kerngebieden voor zomertortel in Vlaanderen.

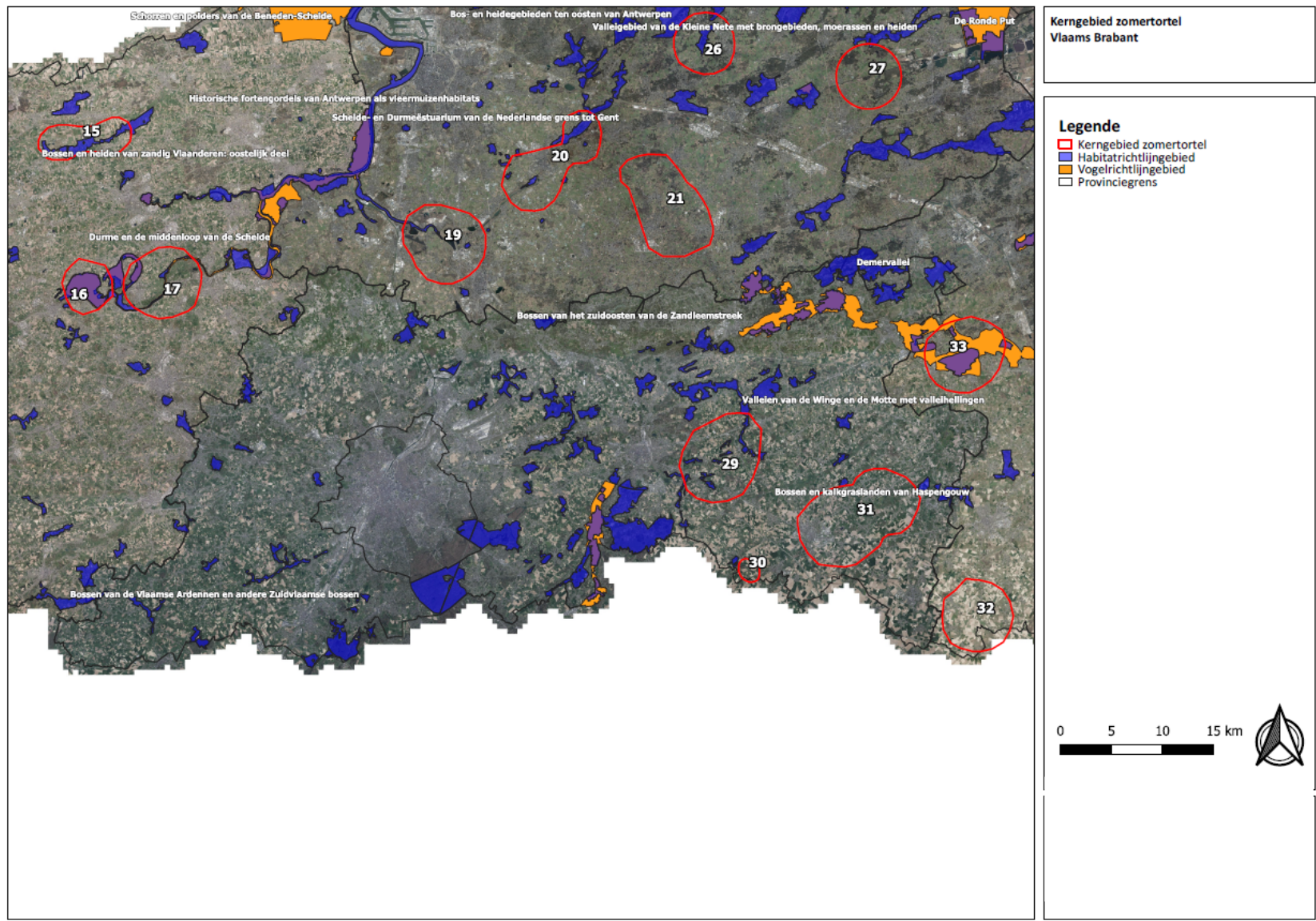
Kaart 2: Detailkaart van de afgebakende kerngebieden voor zomertortel in de provincie West-Vlaanderen.

Kaart 3: Detailkaart van de afgebakende kerngebieden voor zomertortel in de provincie Oost-Vlaanderen.

Kaart 4: Detailkaart van de afgebakende kerngebieden voor zomertortel in de provincie Vlaams-Brabant.

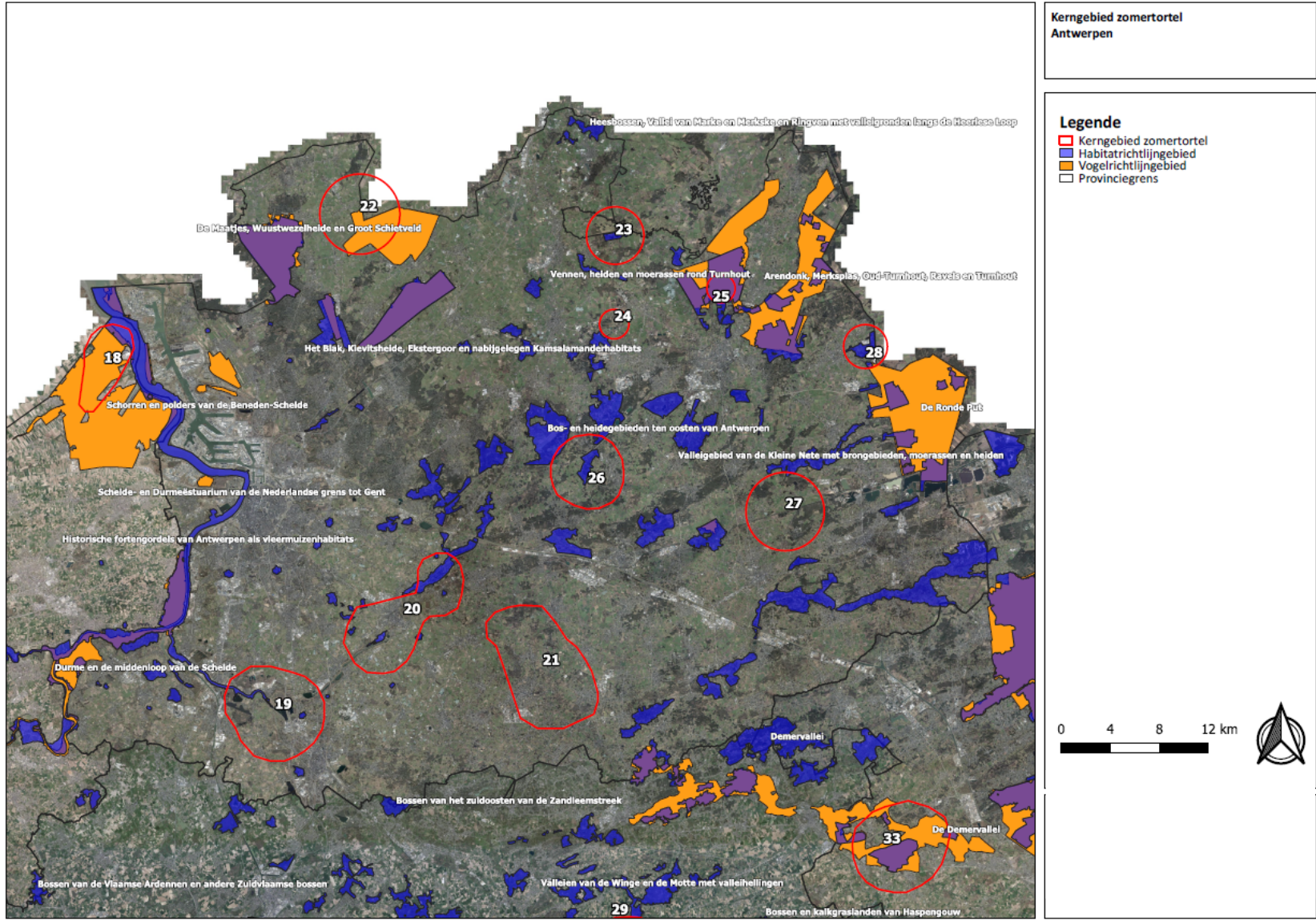

Kerngebied zomertortel
Antwerpen

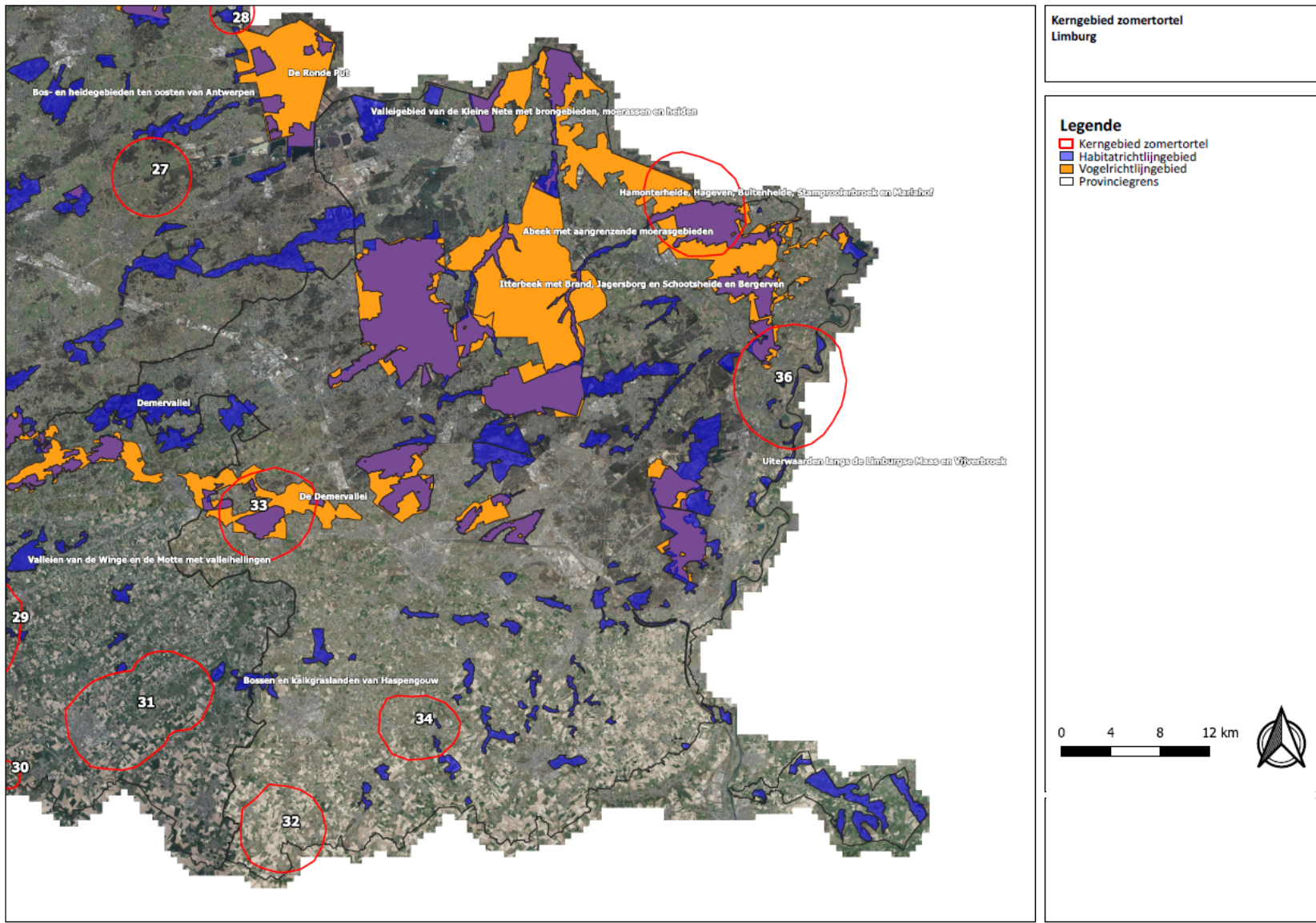
Legende

- Kerngebied zomertortel
- Habitatrichtlijngebied
- Vogelrichtlijngebied
- Provinciegrens

0 4 8 12 km

Kaart 6: Detailkaart van de afgebakende kerngebieden voor zomertortel in de provincie Limburg.

2.2.2. Kwantificering van de populatiedoelen per kerngebied

Aangezien de zomertortel geen vogelrichtlijnsoort is, zijn er ook geen gewestelijke instandhoudingdoelstellingen voor vastgesteld. Desalniettemin is het belangrijk om de populatiedoelen te kwantificeren om enerzijds de minimale populatiedynamische criteria voor een levensvatbare populatie te respecteren en anderzijds een duidelijk doel te hebben om de maatregelen naar te richten en te kunnen evalueren op basis van monitoring. Voor de methodiek betreffende deze beoordeling baseren we ons op Kalkhoven et al. (1995) en Bijlsma et al. (2019). Vervolgens kan per kerngebied nagegaan worden in hoeverre de huidige populatie afwijkt van dit streefcijfer.

Minimaal aantal broedparen per kernpopulatie

Elke populatie van een diersoort kent fluctuaties, veroorzaakt door wisselende milieuomstandigheden. Beneden een bepaald aantal individuen of broedparen loopt een populatie grote kans door demografische schommelingen uit te sterven. Voor diersoorten die relatief weinig worden beïnvloed door milieustochasticiteit, gedefinieerd als fluctuaties in fysische, chemische, biologische en ecologische processen als gevolg van de natuurlijke variabiliteit en inherente willekeurigheid, vormen 20 reproductieve 'vrouwtjes' een minimum. We noemen populaties die tenminste dit aantal halen **kernpopulaties**. Een kernpopulatie is gebufferd tegen de normaal voorkomende demografische schommelingen en milieufunctuities. Voorwaarde is wel dat deze lokale kernpopulatie niet geheel geïsoleerd is, dus onderdeel is van een netwerk van populaties, en dat er tenminste een geringe uitwisseling met andere populaties bestaat, voor het behoud van genetische variatie en rescue-effect.

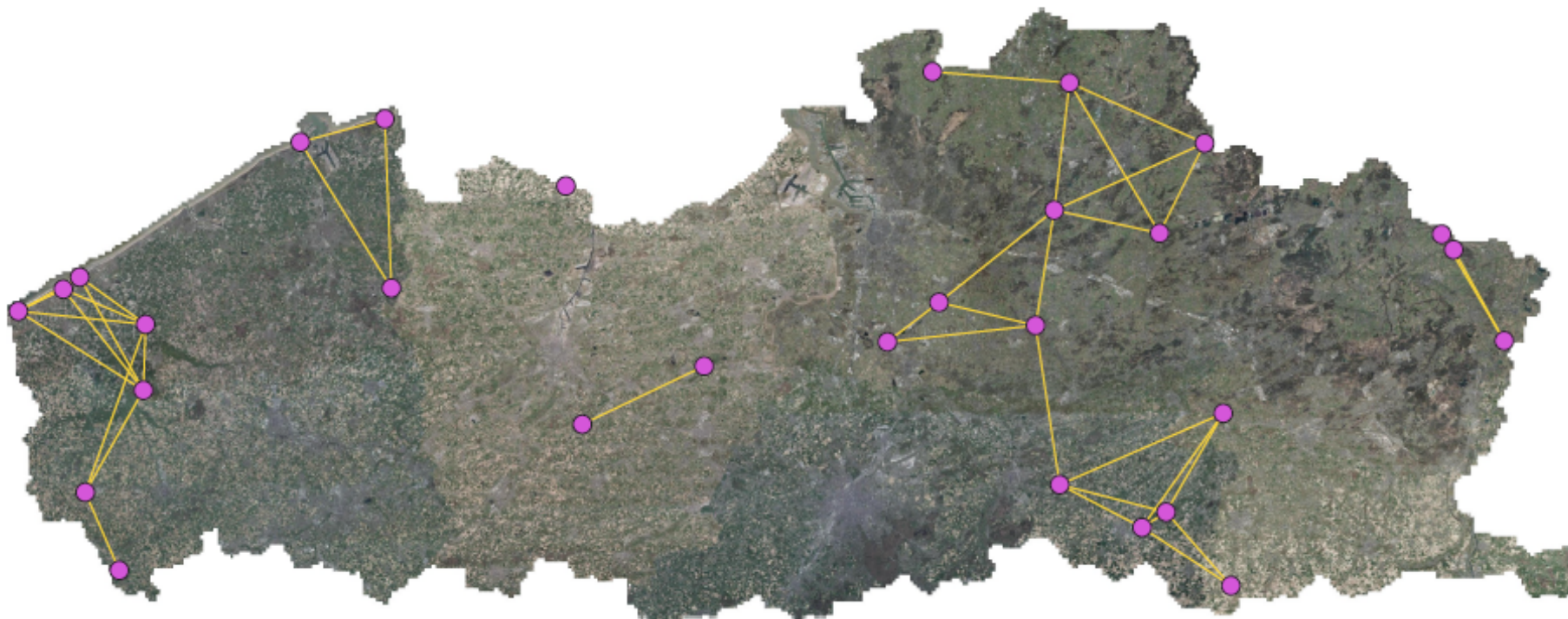
Streefdichtheden

Gezien de brede variatie van het leefgebied van de soort is de exacte kwantificering van doelen in de vorm van streefdichtheden per kerngebied moeilijk haalbaar. De soort is namelijk voor zijn broedgebied verbonden aan allerhande lijnvormige elementen in het landschap. De dichtheid daarvan varieert van plaats tot plaats. Daarnaast bestaat het foerageergebied uit allerhande open terreinen met diverse akker(on)kruiden. Ook de aard van (potentiële) foerageergebieden en de omvang van het voedselaanbod kan verschillen van plek tot plek.

Desalniettemin is het van belang dat nestgelegenheid en foerageergebied voldoende dicht bijeen liggen (home range). Dit biedt ook een kwantificatie van de afstand die naburige koppels maximaal mogen hebben om tot dezelfde lokale populatie gerekend te kunnen worden (overlap in home range). Bijlsma et al. (2019) hebben vuistregels uitgewerkt waarmee de *home range* kan ingeschat worden. Dit model is onder andere gebaseerd op de ecologie van de betrokken soort, de mate van isolatie, de historische en huidige verspreiding van de soort, de trend, etc. Voor een gedetailleerde beschrijving van de methodiek verwijzen we naar Bijlsma et al. (2019). In deze methodiek wordt ook de dispersal distance bepaald, die een indicatie geeft van isolatie van een populatie ten opzichte van naburige populaties.

Belangrijk bij de bepaling van de homerange van de soort is het gemiddelde gewicht en de voedsel生态学 van de soort. Het gemiddelde gewicht van een zomertortel is ongeveer 140 gram. Dit betekent dat de homerange van deze soort ongeveer 5 km² (500 ha) bedraagt en de dispersieafstand ongeveer 27 km. Op het niveau van Vlaanderen komen er in quasi alle provincies nog broedgevallen voor, zodat populatieherstel vanuit de resterende kernpopulaties, op basis van de theoretische dispersal distance, in geheel Vlaanderen nog realistisch is. Onderstaande kaart geeft weer welke kernpopulaties als verbonden beschouwd kunnen worden op basis van deze analyse.

Kaart 7: Theoretische inschatting van de ruimtelijke samenhang van de grotere broedclusters: Roze bol: aanduiding van de grotere broedclusters (omgeving met meer dan 20 waarnemingen op 5km²), met aanduiding in hoeverre ze binnen de dispersieafstand (< 27 km) van naburige broedclusters in Vlaanderen gelegen zijn (oranje lijnen).

2.3. DOELSTELLINGEN SOORTENBESCHERMINGSPROGRAMMA ZOMERTORTEL

2.3.1. DOELSTELLING 1 (D1): OPTIMALISATIE EN HERSTEL VAN DE BROEDBIOTOOP IN KERNGEBIEDEN

Eén van de belangrijkste doelstellingen van dit soortenbeschermingsprogramma is het optimaliseren en herstellen van de nestgelegenheid in de afgebakende kerngebieden en deze waar mogelijk uitbreiden. Een geschikt leefgebied voor de zomertortel bestaat uit een combinatie van een geschikt broed- en foerageergebied die op maximaal 300m van elkaar gelegen zijn (zie tevens D2).

Het optimaliseren en herstellen van de nestgelegenheid in kerngebieden slaat hierbij vooral op het instandhouden en aanplanten van kleine landschapselementen in het buitengebied, en het instandhouden en optimaal inrichten van bosranden en duingebieden (mozaïek van bosjes, struwelen en open vegetaties). Richtinggevend dient er per 100ha leefgebied een 500 tot 2000 meter hagen, houtkanten en andere broedbiotopen (zoals structuurrijke bosranden) aanwezig te zijn. De voorkeur gaat hierbij uit naar de aanleg met verschillende soorten, waarbij doornige struiken en klimplanten worden geprefereerd als nestplek.

Het optimaliseren en herstellen van de nestgelegenheid kan ook samensporen met maatregelen die in andere soortenbeschermingsprogramma's genomen worden. We denken hierbij onder andere aan grauwe klauwier, boomkikker, knoflookpad, hazelmuis, ... Ook het uitvoeren van maatregelen in het kader van de instandhoudingsdoelstellingen zorgt mee voor het behoud van het bestaande leefgebied in verschillende speciale beschermingszones. Zie hiervoor de analyses onder respectievelijk §2.2.3 en §2.2.4 van het achtergrondrapport.

2.3.2. DOELSTELLING 2 (D2): INSTANDHOUDING VAN DE HUIDIGE FOERAGEERGEBIEDEN EN VERDERE UITBREIDING

Wat minstens zo cruciaal is, zo niet nog meer, is dat in de bestaande kerngebieden er voldoende geschikte foerageermogelijkheden aanwezig zijn: richtinggevend per 100ha leefgebied minstens 2-3ha. De combinatie van een geschikt broed- en foerageergebied is van cruciaal belang voor het broedsucces van de soort. In het achtergrondrapport bij dit soortenbeschermingsprogramma wordt in detail ingegaan op de wijze waarop dit foerageergebied ingericht kan worden. Het bijkomend inzaaien van (on)kruidrijke mengsels of het toepassen van een niet-chemische onkruidverdelging kunnen ervoor zorgen dat de foerageerpotenties op deze wijze uitbreiden.

Daarnaast bieden sommige beheerovereenkomsten potenties voor de soort, in het bijzonder beheerovereenkomsten gericht op akkervogels. Het louter toepassen van (een combinatie van) bestaande beheerovereenkomsten komt momenteel weliswaar onvoldoende tegemoet aan het vereiste vroege zadenaanbod. Op basis van buitenlandse studies kan een aangepast zadenmengsel toegepast worden dat gericht is op de voedselvereisten en een zaaidichtheid die beantwoordt aan de vereisten van de foerageeromgeving (hoog aandeel naakte bodem).

Belangrijk is immers dat de vegetaties waarin gefoerageerd wordt lager zijn dan 20cm, waarbij er over minstens 60% van de oppervlakte open grond aanwezig moet zijn. Een poel of andere makkelijk beschikbare waterbron in de directe omgeving (tot maximaal 300m van de broedlocatie) maken het plaatje compleet (Fisher *et al.*, 2018).

2.3.3. DOELSTELLING 3 (D3): KENNISVERGROTING OVER DE ECOLOGIE EN DE LEVENSWIJZE

De analyse in het achtergrondrapport heeft aangetoond dat de kennis van de soort in Vlaanderen in het algemeen matig tot slecht is. Niet enkel de kennis op vlak van geschikte beheermaatregelen en op vlak van populatiegrootte zijn matig tot slecht, ook de kennis rond de ecologie en levenswijze kan beter. Hoewel de soort door natuurstudiewerkgroepen nauwgezet opgevolgd wordt, is concrete kennis over de levenswijze (nestplaatsen, foerageergedrag) beperkt tot niet aanwezig. Ook op vlak van specifieke beheermaatregelen die gunstig zijn voor zomertortel, blijkt kennis bij beheerders nagenoeg afwezig.

Binnen het Europees actieplan (Fisher *et al.*, 2018) wordt op vlak van ecologie en levenswijze, maar ook op vlak van belangrijke beheermaatregelen, in ruime mate gerefereerd naar onderzoek in de buurlanden. Met name het Verenigd Koninkrijk is een voorloper in het onderzoek naar en kennis van de soort. Ook op vlak van dichtheden, broedsucces en overleving (zie tevens D4) is de meeste kennis gebaseerd op ervaringen in andere Europese landen. Willen we de globale doelstelling met betrekking tot het stoppen van de achteruitgang halen, zal gericht onderzoek naar de ecologie en levenswijze van de soort in Vlaanderen nodig zijn.

De specifieke modus operandi zoals beschreven in de buitenlandse literatuur rechtstreeks kopiëren, biedt niet automatisch garantie op succes in de Vlaamse context. Andere landen zijn op vlak van ruimtelijke ordening, uitgestrektheid van natuurgebieden, basisnatuurkwaliteit van het landbouwgebied en inrichting van het agrarisch landschap meestal niet zomaar vergelijkbaar met Vlaanderen. Voorbeelden uit het Verenigd Koninkrijk of recent ook Nederland, geven wel een indicatie welke maatregelen nodig zijn en dat goed doordachte maatregelen kunnen werken. Deze kennis kan onder andere vergroot worden door specifieke onderzoeksprojecten. Het is daarnaast ook mogelijk om aan de hand van laagdrempelige projecten meer kennis over de ecologie (onder andere op het vlak van voedselkeuze) op te doen.

Projecten zoals deze die geïnitieerd werden vanuit het project “*Operation Turtle Dove*” in Engeland zorgen niet enkel voor de verbetering van het leefgebied van de soort. Succesvolle en minder succesvolle resultaten leren ons ook welke maatregelen werken en welk voedsel de soort exact prefereert. Ook via communicatiecampagnes zoals “*Het Jaar van de Zomertortel*” wordt er door verschillende vogelbeschermingsorganisaties jaarlijks een gericht kader geschapen voor meer onderzoek naar een bepaalde soort.

2.3.4. DOELSTELLING 4 (D4): KENNISVERGROTING OVER DE VERSPREIDING, DE POPULATIEGROOTTE EN HET BROEDSUCCES

De zomertortel is een soort die door zijn zeldzaamheid tegenwoordig vrij nauwgezet – zij het niet overal en niet overal systematisch – opgevolgd wordt door vrijwilligers en (regionale) vogelwerkgroepen. Weliswaar is de zoekinspanning niet overal even groot en worden door de verborgen en discrete levenswijze zonder twijfel hier en daar broedparen over het hoofd gezien. Het is belangrijk om ook tijdens de looptijd van het soortenbeschermingsprogramma ten aanzien van bijkomend ontdekte populaties/broedkernen meteen de gepaste maatregelen te kunnen activeren.

Een concrete doelstelling moet zijn om de zomertortel minstens in de afgebakende kernpopulaties jaarlijks op te volgen aan de hand van een meetnet voor schaarse broedvogels. Binnen dit meetnet strekt het ook tot de aanbeveling om ook het broedsucces

van de soort op te volgen. Verschillende onderzoeken hebben namelijk aangetoond dat het broedsucces sterk kan verschillen tussen verschillende streken.

2.3.5. DOELSTELLING 5 (D5): KENNISVERGROTING OVER HET BEHEER VAN LEEFGEBIEDEN VOOR SPECIFIEKE DOELGROEPEN

Eén van de belangrijkste bedreigingen is het ongeschikt beheer dat zowel in broed- als foerageergebied vaak wordt toegepast. Daarnaast is het ook duidelijk dat de kennis over beheermaatregelen voor de soort in Vlaanderen slechts fragmentarisch aanwezig is. Om de zomertortel optimaal te beschermen zal kennisvergroting, bijvoorbeeld via het verspreiden van goede beheerpraktijken, noodzakelijk zijn. Het is hierbij belangrijk dat deze kennis in de volledige natuursector ingang vindt, maar vooral bij de beheerders van terreinen in de specifieke kerngebieden.

Daarnaast spelen onder andere ook de landbouwsector en beheerders van wegbermen een belangrijke rol in het landschapsherstel dat belangrijk is voor de soort. Deze sectoren kunnen in het bijzonder instaan voor de realisatie van optimale foerageergebieden. Deze doelgroepen zijn vaak weliswaar niet gespecialiseerd in gericht ecologisch beheer van hun terreinen.

Deze doelstelling spoort ook samen met communicatie op vlak van mogelijke subsidiestelsels die gekoppeld kunnen worden aan het inrichten van een optimaal foerageergebied. Meer en meer worden er namelijk ook in het landbouwgebied participaties opgezet waarbij landbouwers op een biodiversiteits- en klimaatvriendelijke wijze hun bedrijfsvoering uitvoeren. Specifieke projecten in dit verband worden aangehaald in concrete doelstelling 6 (D6).

Kennisuitwisseling over succesvolle en onsuccesvolle beheermaatregelen van beheerders uit binnen- en buitenland is dan ook een belangrijk onderdeel van deze doelstelling. Er werd bijvoorbeeld al veel ervaring rond het beheer opgedaan bij specifieke projecten in het Verenigd Koninkrijk en Nederland (zoals het bijvoederproject in de provincie Zeeland) die onmiddellijk in Vlaanderen kan toegepast worden. Daarnaast omvat kennisvergroting eveneens dat beheerders ondersteund worden bij specifieke onderzoeksprojecten naar bijvoorbeeld de kwaliteit van leefgebieden.

2.3.6. DOELSTELLING 6 (D6): AFSTEMMING MET ANDERE PROGRAMMA'S EN PROJECTEN

Het leefgebied van de zomertortel vertoont raakvlakken met dat van andere soorten waarvoor Soortenbeschermingsprogramma's werden opgemaakt. Wat broedbiotoop betreft is er een overlap met het leefgebied van grauwe klauwier, hazelmuis, boomkikker, vroedmeesterpad en kamsalamander (KLE, struwelen, lichtrijke en structuurrijke bosranden). Wat foerageergebied betreft is er een synergie met akkervogelvriendelijke maatregelen uit de SBP's bruine en grauwe kiekendief en het SBP akkervogels (in opmaak) en deels ook met SBP vroedmeesterpad en SBP knoflookpad (schrale graslanden, schrale boszomen en blote, voedselarme bodem). Een overzicht van de overlap tussen de actiegebieden van dit SBP en van die van lopende SBP's is terug te vinden in het achtergronddocument in § 2.2.3.

Daarnaast kan de zomertortel in heel wat Speciale Beschermingszones meeliften op de maatregelen die er worden genomen in het kader van de realisatie van de gewestelijke en gebiedsspecifieke instandhoudingsdoelstellingen. In het achtergrondrapport bij de S-IHD van een aantal speciale beschermingszones worden deze potenties ook specifiek vermeld.

Maatregelen uit andere SBP of acties ter realisatie de instandhoudingsdoelstellingen in verschillende habitat- en vogelrichtlijngebieden garanderen op zich niet de noodzakelijke koppeling tussen broed- en foerageergebied. Vanuit dit SBP dient dan ook de nodige samenhang verzekerd tussen reeds lopende maatregelen in een gebied en de nodige aanvullende maatregelen.

In Tabel wordt de relatie tussen de doelstellingen en de bedreigingen en kansen geformuleerd. Bedreigingen en kansen worden uitgebreid beschreven in het hoofdstuk 2 van het achtergronddocument.

Doelstelling	Relatie tot bedreiging/kans	Indicator
D1 Optimalisatie en herstel van nestgelegenheid in kerngebieden	B1 Verlies aan leefgebied/leefgebiedfragmentatie B2 Versnippering leefgebied B3 Leefgebieddegradatie K1 Landschapsherstel K2 Natuurbeheer K3 Andere soortenbescherming'programma's K4 IHD-beleid K5 Subsidies voor het onderhoud en de aanleg van KLE's K7 Inrichting van optimale en verbonden broed- en foerageergebieden	Oppervlakte en kwaliteit van de aanwezige nestgelegenheid per 100 ha leefgebied
D2 Behoud van de huidige geschikte foerageergebieden en verdere uitbreiding	B1 Verlies aan leefgebied/leefgebiedfragmentatie B2 Versnippering leefgebied B3 Leefgebieddegradatie K1 Landschapsherstel K2 Natuurbeheer K7 Inrichting van optimale en verbonden broed- en	Oppervlakte en kwaliteit van het aanwezige foerageergebied per 100 ha leefgebied

	foerageergebieden	
D3 Kennisvergroting ecologie en levenswijze van de zomertortel	B4 Beheer	Onderzoeksresultaten en monitoring van de soort
	K8 Tijdelijke projecten	
D4 Kennisvergroting betreffende de populatiegrootte en broedsucces	B4 Beheer	Monitoringresultaten
	K8 Tijdelijke projecten	
D5 Kennisvergroting over beheer van leefgebieden voor specifieke doelgroepen	B4 Beheer	Aantal (natuur)berichten, brochures, artikels, wetenschappelijke onderzoeksresultaten, communicaties op websites over de soort
	K6 Samenwerking met landbouwers	Aantal landbouwers dat beheerpakketten voor zomertortel uitvoert
	K8 Tijdelijke projecten	
D6 Afstemming met andere programma's en projecten	K3 Link met andere soortenbeschermingsprogramma's	Aantal uitgevoerde acties uit het Europees actieplan, aantal geïmplementeerde maatregelen uit andere projecten
	K4 Link met Natura 2000	
	K8 Tijdelijke projecten	

Merk op dat er voor de bedreigingen met betrekking tot jacht langsheen de westelijke trekroute (in het buitenland) geen koppeling met een bepaalde doelstelling is opgenomen. Behalve op internationale fora pleiten om jacht op zijn minst te verduurzamen, kan Vlaanderen hierin namelijk geen actieve rol spelen.

3. ACTIEPROGRAMMA

Het actieprogramma is sterk afgestemd op de acties en doelstellingen die opgenomen zijn in het Europees actieplan (Fisher *et al.*, 2018). Concreet worden minimaal deze acties gerealiseerd die in het Europees actieplan een prioriteit als essentieel, hoog of middel aangemeten kregen. Uiteraard beperken we ons daarbij tot de acties waarin Vlaanderen een rol kan spelen. In het achtergronddocument wordt per actie een verwijzing naar de corresponderende actie(s) uit het Europees actieplan gegeven.

3.1. BESCHRIJVING VAN DE ACTIES

De acties worden genummerd conform de doelstellingen van het soortenbeschermingsprogramma (zie §2.3) waaraan ze uitvoering geven. Actie 1.1 staat in relatie tot doelstelling 1, actie 3.1 staat in relatie tot doelstelling 3 etc.

3.1.1. ACTIEGROEP 1: ACTIES OP HET VLAK VAN HET LEEFGEBIED

3.1.1.1. ACTIES MET BETREKKING TOT INRICHTING EN BEHEER VAN DE NESTGELEGENHEID (D1)

Actie 1.1: Instandhouden en uitbreiden van de broedbiotoop binnen kerngebieden

Beschrijving

De specifieke inrichtingsmaatregelen voor het behouden van de nestgelegenheid worden beschreven in §4.1 van het achtergrondrapport. Ondanks de behoorlijke kennis van het broedgebied en de aangewezen bomen- en struikensamenstelling voor nestgelegenheid in agrarisch cultuurlandschap is onze kennis van de optimale leefgebieden momenteel beperkt (Fisher *et al.*, 2018). De acties op het niveau van de kennisvergroting (actiegroep 2) kunnen eventueel nieuwe inzichten bijbrengen hoe het leefgebied op vlak van nestgelegenheid best ingericht kan worden. Tot dusver is het noodzakelijk om binnen het huidige verspreidingsgebied in de kerngebieden bovenstaande leefgebieden op vlak van nestgelegenheid te behouden. De doelstellingen uit andere soortenbeschermingsprogramma's en de S-IHD-besluiten sporen hier in een aantal kerngebieden samen. Binnen de SBZ's waar momenteel een kerngebied voorkomt, is het een belangrijke actie om bij de opmaak van natuurbeheerplannen of projecten voor inrichting en beheer, de specifieke acties die belangrijk zijn voor de zomertortel te benoemen, zodat opportuniteiten voor de koppeling van de zomertortel aan acties uit het Natura 2000-beleid verzekerd worden. De habitats die op vlak van nestgelegenheid belangrijk zijn voor zomertortel zijn de volgende:

- 6430: Voedselrijke, soortenrijke ruigtes langs waterlopen en boszomen;
- 91E0: Valleibossen, elzenbroekbossen en zachthoutooibossen, waaronder vooral: wilgenvloedbossen (91E0_sf) en valleibossen (91E0_va);
- 9190: Oude eiken-berkenbossen op zeer voedselarm zand;
- 2160: Duinstruweel;
- 2180: Natuurlijke loofbossen van de kustduinen

Uitbreiding van de nestgelegenheid moet zoveel als mogelijk voorzien worden binnen de kerngebieden. Dit kan door kleine landschapselementen aan te planten en te onderhouden zoals voorgesteld in § 4.1.2 van het achtergrondrapport. In een vervolg op dit soortenbeschermingsprogramma kan de soort dan alvast profiteren van uitbreidingsmogelijkheden op vlak van broedbiotoop.

Actoren

ANB (in hoofdzaak binnen SBZ), gebiedscoördinatoren (vooral buiten SBZ, i.c. VLM), volledige landbouwsector, Agrobeheercentrum Eco², bermbeheerders, gewestelijke, regionale of provinciale terreinbeherende verenigingen, private land-, bos- en natuureigenaars, regionale landschappen, steden en gemeenten, jagersverenigingen en wildbeheereenheden

Prioriteit: Hoog

Instrumenten

Natuurbeheerplannen, PSN-projecten, beheerovereenkomsten, landinrichting- en natuurinrichtingsplannen, monitoringopdrachten, gebiedscoördinator per kerngebied, gemeentelijke, provinciale en Vlaamse subsidiekanalen voor het onderhoud en de aanleg van KLE's (onder andere VLIF), maatregelen in uitvoering van S-IHD en bestaande SBPs.

Budget

Budget voor de uitvoering van deze actie kan worden gevonden binnen de reguliere middelen voor de genoemde instrumenten. Onder § 3.2.1 wordt voor een aantal type-maatregelen een indicatieve schatting aan de hand van eenheidsprijzen gegeven.

Actie 1.2: Optimaal beheren van het broedbiotoop binnen de kerngebieden

Beschrijving

Specifieke instandhoudingsmaatregelen voor de broedbiotoop worden uitgebreid beschreven in § 4.1.2 van het achtergrondrapport. Binnen de kerngebieden, waar reeds optimaal ingericht broedbiotoop aanwezig is, dient vanaf de opstart van het soortenbeschermingsprogramma gestart te worden met een optimaal onderhoudsbeheer, voor zover dat nog niet aanwezig is. Gezien het plaatstrouwe karakter van de soort is het van belang de huidige broedbiotopen binnen de kerngebieden optimaal in stand te houden.

Binnen kerngebieden waar het leefgebied nog uitgebreid kan worden zal er eerst een inrichtingsbeheer noodzakelijk zijn om in de daaropvolgende jaren over te schakelen op een optimaal onderhoudsbeheer.

Actoren

ANB (in hoofdzaak binnen SBZ), gebiedscoördinatoren (vooral buiten SBZ, i.c. VLM), volledige landbouwsector, Agrobeheercentrum Eco², bermbeheerders, gewestelijke, regionale of provinciale terreinbeherende verenigingen, private land-, bos- en natuureigenaars, regionale landschappen, steden en gemeenten, jagersverenigingen en wildbeheereenheden

Prioriteit: Hoog

Instrumenten

Natuurbeheerplannen, vrijwillige meerjarige beheerovereenkomsten/agromilieuklimaatmaatregelen, gemeentelijke, provinciale en Vlaamse subsidiekanalen voor het onderhoud en de aanleg van KLE's.

Budget

Budget voor de uitvoering van deze actie kan worden gevonden binnen de reguliere middelen voor de genoemde instrumenten. Onder § 3.2.1 wordt voor een aantal type-maatregelen een indicatieve schatting aan de hand van eenheidsprijzen gegeven.

Actie 1.3: Evalueren van de effectiviteit van de maatregelen ter optimalisatie van de nestgelegenheid

Beschrijving

Door middel van een effectiviteitsonderzoek, dat bij voorkeur over verschillende jaren plaatsvindt, kan aan het einde van dit soortenbeschermingsprogramma een uitspraak gedaan worden over de meest optimale maatregelen. Een dergelijk effectiviteitsonderzoek wordt bij voorkeur ook gekoppeld aan het onderzoek met betrekking tot de biotoopvoorkeur van de soort, zoals voorgesteld in actie 3.1. De resultaten van dit effectiviteitsonderzoek kunnen best beschikbaar zijn op de vaste evaluatie- en opvolgingsmomenten van voorliggend soortenbeschermingsprogramma.

Actoren

Wetenschappelijke kennisinstellingen, ANB, INBO, ILVO, studiebureaus

Prioriteit: medium

Instrumenten

Aanbesteding van een effectiviteitsonderzoek, monitoring.

Budget

Het budget voor dergelijk onderzoek is niet voorzien binnen lopende initiatieven of reguliere werking. Er wordt hiervoor vanuit het SBP een budget van 80.000€ voorzien.

3.1.1.2. ACTIES MET BETREKKING TOT INRICHTING EN BEHEER VAN FOERAGEERGEBIEDEN (D2)

Actie 2.1: Ontwikkelen van bijvoederprogramma's om op korte termijn de voedselbeschikbaarheid te verhogen

Beschrijving

Het Europees actieplan stelt als één van de essentiële acties het uitwerken van een nationaal bijvoederprogramma voor. Een dergelijk programma dient als een noodmaatregel gezien te worden, in afwachting van meer duurzame (maatregelen voor) het voorzien van voldoende voedsel in de leefgebieden. Voedselbeschikbaarheid wordt namelijk als een acuut knelpunt gezien wat zowel een effect heeft op de individuele overleving als het broedsucces. Zolang er te weinig voedsel beschikbaar is binnen de kerngebieden is een dergelijk bijvoederprogramma zinvol. Een dergelijke bijvoedercampagne is enkel zinvol in de nabijheid van de broedplaats.

Actoren

Natuurpunt Studie, INBO, wetenschappelijke kennisinstellingen, studiebureaus, Departement Landbouw & Visserij, VLM, ANB, gebiedscoördinatoren, volledige landbouwsector, gewestelijke, regionale of provinciale terreinbeherende verenigingen, private land-, bos- en natuureigenaars, regionale landschappen, steden en gemeenten, jagersverenigingen en wildbeheereenheden

Prioriteit: Essentieel

Instrumenten

Uitbesteden van de coördinatie van een bijvoederprogramma en de uitrol van een netwerk aan lokale medewerkers.

Budget

Budget voor een bijvoederprogramma is niet voorzien binnen lopende initiatieven of reguliere werking. Er wordt hiervoor vanuit het SBP een budget van 22.500€ voorzien.

Actie 2.2: Instandhouden en optimaal beheren van zadenrijke foerageergebieden binnen de huidige kerngebieden

Beschrijving

Een specifieke beschrijving van de inrichting en het beheer van een optimaal foerageergebied wordt in detail besproken in § 4.2.2 van het achtergrondrapport.

Een dergelijk foerageergebied is best binnen de 300m van geschikte nestgelegenheid aanwezig. In landbouwgebied bedraagt de minimale oppervlakte aan geschikt foerageergebied 2-3 ha per 100 ha landbouwgebied. Ook de periode waarin een dergelijk foerageergebied aanwezig moet zijn is belangrijk: van midden april tot juli.

Prioriteit: Essentieel

Actoren

Departement Landbouw & Visserij, VLM, ANB (binnen SBZ), gebiedscoördinatoren (vooral buiten SBZ), volledige landbouwsector, gewestelijke, regionale of provinciale terreinbeherende verenigingen, private land-, bos- en natuureigenaars, regionale landschappen, steden en gemeenten, jagersverenigingen en wildbeheereenheden.

Instrumenten: beheerovereenkomsten, projecten in het kader van faunabeheerplannen.

Budget

Budget voor de uitvoering van deze actie kan worden gevonden binnen de reguliere middelen voor de genoemde instrumenten. Onder § 3.2.1 wordt voor een aantal type-maatregelen een indicatieve schatting aan de hand van eenheidsprijzen gegeven.

Actie 2.3: Zorgen voor voldoende waterbeschikbaarheid binnen de huidige kerngebieden

Beschrijving

De rol van water binnen het foerageerbiotoop wordt in het Europees actieplan vooral gedocumenteerd voor het overwinteringsgebied, waar het een groter knelpunt vormt dan in onze leefgebieden. Tevens is het in de broedgebieden wellicht meer aan de orde in zuidelijk Europa en in grotere monotone akkerlandschappen. In Vlaanderen is er vaak wel links of rechts een poel of waterloop te vinden. Het strekt sowieso tot de aanbeveling dat er binnen de huidige kerngebieden minstens één poel per km² behouden blijft of aangelegd wordt. Dit waterbiotoop dient voor te komen binnen een straal van 300m van de gebieden met nestgelegenheid. Om een veilige toegang tot het waterhabitat te voorzien moeten de poelen minstens één zacht hellende oever hebben. Uiteraard kunnen ook beken en rivieren met glooiende oevers aan deze behoefte voldoen.

Actoren

Departement Landbouw & Visserij, VLM, ANB (binnen SBZ), gebiedscoördinatoren (vooral buiten SBZ), volledige landbouwsector, gewestelijke, regionale of provinciale terreinbeherende verenigingen, private land-, bos- en natuureigenaars, regionale landschappen, steden en gemeenten, jagersverenigingen en wildbeheereenheden

Prioriteit: Matig

Instrumenten

Natuurbeheerplannen, PSN-projecten, landinrichtings- en natuurinrichtingsprojecten, maatregelen binnen andere soortenbeschermingsprogramma's en SBZs, wetgevend instrumentarium inzake GLB, subsidies voor niet-productieve investeringen (VLIF).

Budget

Budget voor de uitvoering van deze actie kan worden gevonden binnen de reguliere middelen voor de genoemde instrumenten.

Actie 2.4: Vermijden dat chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt worden die het huidige foerageergebied aantasten of in kwaliteit doen achteruitgaan

Beschrijving

Bovenstaande maatregelen om zowel de nestgelegenheid als de foerageermogelijkheden te verbeteren en optimaal te beheren hebben slechts zin wanneer er geen maatregelen gefinancierd worden die het foerageergebied in kwaliteit doen achteruitgaan.

Specifiek zou er in de kerngebieden, waar er een beheerovereenkomst ter optimalisatie van het foerageergebied loopt, vermeden moeten worden dat er allerlei chemische producten zoals pesticiden, herbiciden en andere bestrijdingsmiddelen gebruikt worden. Deze voorwaarde is standaard opgenomen in het lastenboek van de beheerovereenkomsten in Vlaanderen (zoals dit ook bij de beheerovereenkomsten in Engeland gebeurt). Ook dient verdere intensivering van halfnatuurlijke foerageergebieden, zoals het omzetten van extensief beheerd grasland naar akker vermeden te worden.

Actoren

Departement Landbouw & Visserij, ILVO, VLM, ANB, steden en gemeenten, provincies, landbouwsector, natuursector, gebiedscoördinatoren.

Prioriteit: Essentieel

Instrumenten

Deze actie wordt op heden reeds ten dele regulerend gekaderd binnen de lastenboeken voor de beheerovereenkomsten en de algemene regelgeving rond het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Budget

Niet van toepassing.

Actie 2.5: Beheerovereenkomsten en inrichtingsprojecten

Beschrijving

Een beheerovereenkomst is een optimaal instrument om kleinschalige maatregelen te nemen die gericht zijn op een gunstig beheer voor één of meerdere soorten in het landbouwgebied. In Vlaanderen wordt door de VLM beoogd om via een beperkt gamma aan beheerovereenkomsten zoveel mogelijk doelen te kunnen dekken. Het telkens specifiek uitwerken van 1 type beheerovereenkomst voor 1 specifieke soort is dus niet de strategie waar voor wordt gekozen. Weliswaar kan aansluiting gezocht met beheerpakketten die aansluiten bij de ecologische vereisten van de zomertortel waarbij een specifiek accent (specifiek zaadmengsel of specifieke zaaidichtheid) wordt voorzien op plaatsen die voor de zomertortel relevant zijn.

De zomertortel kan meeliften op de maatregelen die onder andere voorzien worden voor akkervogels, althans binnen de overlappende beheergebieden. Daarom wordt de inzetbaarheid van dergelijke beheerovereenkomsten verruimd naar voor zomertortel belangrijke gebieden die niet overlappen met de beheerzones voor akkerfauna.

Daarnaast zijn er ook instrumenten uit het Decreet Landinrichting. Deze instrumenten beogen weliswaar een bredere doelstelling dan enkel biodiversiteit, maar waar dergelijke instrumenten worden uitgerold ter hoogte van kerngebieden van zomertortel kan een afstemming zeker waardevol zijn.

Prioriteit: Essentieel

Actoren

Wetenschappelijke kennisinstellingen, INBO, VLM, ILVO, Departement Landbouw & Visserij, Agrobeheercentrum Eco² studiebureaus.

Instrumenten

Beheerovereenkomsten, landinrichtingsprojecten, ...

Budget

Budget voor de uitvoering van deze actie kan worden gevonden binnen de reguliere middelen voor de genoemde instrumenten.

Actie 2.6: Evalueren van de effectiviteit van de maatregelen ter verbetering van het foerageergebied

Beschrijving

Door middel van een effectiviteitsonderzoek, dat bij voorkeur over verschillende jaren plaatsvindt, kan aan het einde van dit soortenbeschermingsprogramma een uitspraak gedaan worden over de meest optimale maatregelen. Een dergelijk effectiviteitsonderzoek wordt bij voorkeur ook gekoppeld aan het onderzoek met betrekking tot de biotoopvoorkeur van de soort, zoals voorgesteld in actie 3.1. De resultaten van dit effectiviteitsonderzoek kunnen best beschikbaar zijn op de vaste evaluatie- en opvolgingsmomenten van voorliggend soortenbeschermingsprogramma.

De inhoud van een dergelijk onderzoek wordt in samenspraak met onderstaande actoren bepaald. Alleszins is het noodzakelijk dat de effectiviteit van de beheerovereenkomsten of de combinatie van verschillende overeenkomsten onderzocht wordt. Daarnaast strekt het tot de aanbeveling om ook de effectiviteit van de bijvoederprogramma's te meten. Op succesvolle locaties kan zo vervolgens overgegaan worden naar meer structurele maatregelen ter optimalisatie van het foerageergebied.

Actoren

Wetenschappelijke kennisinstellingen, ANB, INBO, VLM, Departement Landbouw & Visserij, ILVO, studiebureaus

Prioriteit: hoog

Instrumenten

Aanbesteding van een effectiviteitsonderzoek

Budget

Het budget voor dergelijk onderzoek is niet voorzien binnen lopende initiatieven of reguliere werking. Er wordt voor de uitvoering van deze actie en actie 3.1 samen vanuit het SBP een budget van 140.000€ voorzien.

3.1.2. ACTIEGROEP 2: ACTIES OP HET VLAK VAN KENNISVERGROTING

3.1.2.1. Acties met betrekking tot kennisvergroting ecologie en levenswijze (D3)

Actie 3.1: Kennisvergroting met betrekking tot biotoopvoorkeuren en het dieet van de soort

Beschrijving

De ecologie, biotoopvoorkeuren en het dieet van de soort zijn de afgelopen jaren grondig onderzocht in een aantal Europese landen. Wat we echter ook opmerken is dat vooral de biotoopvoorkeur van de soort met betrekking tot broedlocaties (nestgelegenheid) sterk verschilt tussen verschillende regio's. Vlaanderen is qua ruimtelijke ordening niet te vergelijken met de verschillende gebieden waaruit de meeste kennis verzameld werd binnen het Europees actieplan. In beperkte mate kan Vlaanderen op vlak van landbouwgebied nog vergeleken worden met Nederland, maar alleszins niet zonder voorbehoud met Engeland, Spanje of Oost-Europa.

Een Vlaams onderzoeksproject naar de biotoopvoorkeur en het dieet van de zomertortel is dan ook essentieel om betere inzichten te krijgen op het leefgebiedgebruik van de soort zodat met meer zekerheid de juiste maatregelen op de juiste plaats worden genomen. Een dergelijk onderzoeksproject moet daarbij ook inzetten op de ruimtelijke heterogeniteit van de verschillende voorkeursbiotopen in Vlaanderen. Een duinenlandschap is namelijk ook niet te vergelijken met een landbouwgebied met talrijke KLE of broedlocaties in bosranden. Prioritair ligt de focus om een dergelijk onderzoeksproject uit te voeren binnen de landbouwgebieden. Onderzoeksprojecten binnen natuurgebieden dienen uit te klaren waar zomertortels daar gaan foerageren: mozaïeklandschappen binnen het natuurgebied zelf, of in het omliggende landbouwgebied.

Voor de realisatie van dergelijk onderzoek dienen samenwerkingsmogelijkheden met organisaties, universiteiten, instituten en vrijwilligers te worden verkend. Een niet-limitatief overzicht van de onderzoeksvragen zijn de volgende:

- In welke landschappelijke eenheden kent de soort het hoogste broedsucces;
- Hoe strikt is de maximale afstand van 300m tussen het broed- en foerageergebied, zoals dit in studies in Engeland werd vastgesteld? Welke range beslaat een broedkoppel gedurende het broedseizoen?
- Op welke locaties gaat de soort foerageren? Testen van zaadmengsels en foerageeractiviteit in de buurt van gekende nesten.

Actoren

Wetenschappelijke kennisinstellingen, INBO, Natuurpunt Studie

Prioriteit: Essentieel

Instrumenten

Aanbesteding van een onderzoek naar de ecologie en levenswijze, masterproeven, doctoraten en andere onderzoeksopdrachten, onderzoekspapers.

Budget

Het budget voor dergelijk onderzoek is niet voorzien binnen lopende initiatieven of reguliere werking. Er wordt voor de uitvoering van deze actie en actie 2.6 samen vanuit het SBP een budget van 140.000€ voorzien. Deze raming is gebaseerd op gelijkaardig onderzoek dat recent in Nederland plaatsvond (zie §3.2.2).

Actie 3.2: Kennisvergroting van de ecologie en levenswijze door van zomertortel een doelsoort te maken bij citizen science projecten

Beschrijving

Specifieke onderzoeksprojecten die de ecologie en levenswijze van de soort in kaart brengen kunnen slechts op beperkte schaal uitgevoerd worden gezien de hoge kostprijs en intensieve opvolging. Via citizen-science projecten is het mogelijk om aanvullend een aantal laagdrempelige maar gerichte onderzoeken uit te voeren. Deze projecten zullen de kennis uit grotere en langlopende onderzoeksprojecten verder uitbreiden. Eenvoudige projecten in dit verband zijn bijvoorbeeld:

- 1° Opvolgen van foeragegedrag op voederplekken / voedselveldjes met behulp van wildcamera's;
- 2° Projecten die leiden tot een beter begrip van de competitie met Turkse tortel;

Het veldwerk hiervoor kan, mits professionele ondersteuning, perfect door vrijwilligers uitgevoerd worden. Dergelijke projecten dragen bijgevolg bij aan kennisvergroting van de belangrijkste kennisleemtes die conform doelstelling 7 van het Europees actieplan werden aangeduid.

Actoren

ANB, INBO, Natuurpunt Studie, lokale natuurstudiewerkgroepen, provincies, steden en gemeenten, regionale landschappen

Prioriteit: laag

Instrumenten

Communicatie, natuurstudieprojecten, www.waarnemingen.be, andere citizen science projecten.

Budget

Het uitwerken van een luik citizen-science, kan de bij de uitvoering van acties 2.1, 2.6 en 3.1 nuttig zijn en wordt bij de uitvoering van die acties begroot.

3.1.2.2. Acties met betrekking tot kennisvergroting inzake populatiegrootte en verspreiding (D4)

Hierbij vermelden we in het bijzonder het veldwerk voor de nieuwe broedvogelatlas die in de jaren 2020-2022 een gebiedsdekkende broedvogelinventarisatie van Vlaanderen beoogt.

Actie 4.1: Kennisvergroting van de populatiegroottes binnen kerngebieden door middel van specifieke monitoring

Beschrijving

De methodiek van de huidige monitoringsmeetnetten volstaat niet om de populatie van de zomertortel op een structurele manier op te volgen. Voor het monitoringsproject Algemene Broedvogels Vlaanderen (ABV) is de zomertortel te zeldzaam geworden.

Binnen de Provincie Limburg werd de zomertortel reeds sinds 2008 toegevoegd als provinciale aandachtsoort binnen het BBV-project. Jaarlijks worden de kansrijke gebieden waar zomertortel tot broeden komt volledig geïnventariseerd. Op deze manier is er

sindsdien een goed jaarlijks overzicht van de verspreiding en het aantal broedparen beschikbaar en kan er ondertussen ook een duidelijke trend bepaald worden. Om beter een vinger aan de pols te kunnen houden is het nodig om de zomertortel op Vlaams niveau op te nemen in het BBV-project of eventueel in een aanvullend, nieuw te ontwikkelen meetnet voor schaarse broedvogels.

Er wordt beoogd om de toestand van de populatie jaarlijks in alle kerngebieden in Vlaanderen op te volgen, wat meer duidelijkheid zal bieden over de actuele populatiegrootte en trend en eventuele reactie op genomen maatregelen. Ook potentierijke locaties in de omgeving van huidige kerngebieden zouden meer gedetailleerd gescreend moeten worden, om broedparen die nog niet in beeld zijn in de analyse van dit soortenbeschermingsprogramma alsnog te kunnen ondersteunen met gepaste maatregelen.

Actoren

ANB, INBO, Natuurpunt Studie, lokale natuurstudiewerkgroepen

Prioriteit: Essentieel

Instrumenten

Meetnet voor schaarse broedvogels, monitoring door gebiedscoördinatoren ondersteund door data van vrijwilligers en studiebureaus.

Budget

Er wordt gestreefd om maximaal mee te liften op bestaande initiatieven rond broedvogelinventarisatie zoals het project Bijzondere Broedvogels Vlaanderen (BBV).

Actie 4.2: Kennisvergroting van de populatiegroottes en verspreiding door extra aandacht te voorzien binnen citizen science projecten en initiatieven

Beschrijving

Ondanks zijn zeldzaamheid komt de zomertortel nog verspreid voor als broedvogel in gans Vlaanderen. Jaarlijkse opvolging binnen een specifiek meetnet (Actie 4.1) levert de meeste waardevolle informatie over de verspreiding op, maar is simpelweg niet haalbaar om over geheel Vlaanderen in alle kansrijke biotopen toe te passen.

Het stimuleren tot het aanleveren van gedetailleerde informatie (bv. al dan niet territorium indicerend gedrag) bij waarnemingen in www.waarnemingen.be biedt de mogelijkheid om vlot een onderscheid te kunnen maken tussen doortrekkende vogels en lokale broedvogels. Een gedetailleerde waarneming zou minstens als volgt opgebouwd moeten zijn:

- 1° De exacte puntlocatie van een waarneming.;
- 2° Bij elke waarneming wordt de hoogst mogelijke broedcode doorgegeven conform Vergeer et al. (2016); Zie ook de vermelding van ObsMapp bij 4.1.
- 3° Exacte weergave van het aantal waargenomen vogels of eventueel nesten.

Naast het gebruik van www.waarnemingen.be zijn er nog verschillende andere monitoringprojecten die met vrijwilligers uitgevoerd worden. Door deze vrijwilligers bij aanvang van een dergelijk project te vragen ook oog te hebben voor deze soort zullen zij ongetwijfeld waarnemingen van zomertortel grondiger documenteren tijdens hun veldwerk.

Actoren

ANB, INBO, Natuurpunt Studie, lokale natuurstudiewerkgroepen, provincies, steden en gemeenten, regionale landschappen

Prioriteit: laag

Instrumenten

Communicatie, www.waarnemingen.be, andere citizen science projecten.

Budget

De uitvoering van deze actie vergt een gerichte maar beperkte communicatie die binnen de reguliere werking en in overleg met andere actoren is op te vangen.

Actie 4.3 Continue actualisering van de afbakening van actiegebieden op basis van nieuwe kennis

Beschrijving

De input voor deze actie komt uit de acties op vlak van kennisvergroting van de actuele verspreiding en populatiegroottes (actie 4.1) en specifiek de acties door middel van citizen science projecten waarbij ook nieuwe of ongekende populaties buiten de kerngebieden gedetecteerd kunnen worden (actie 4.2).

Nieuwe actiegebieden kunnen afbakenen, gebaseerd op verbeterde verspreidingskennis, maakt het mogelijk om ook voor deze gebieden binnen de looptijd van het SBP de nodige maatregelen ten aanzien van broedbiotoop en foerageergebied, zoals beschreven onder actiegroep 1, te kunnen opstarten. Het is immers belangrijk de nodige maatregelen voor de soort op alle relevante plaatsen te initiëren, ook voor die populaties die door een verminderde inventarisatie-inspanning op een bepaalde plek of een gebrek aan gegevens buiten de focus van dit SBP vielen.

Aangezien de bijkomende afbakening van beheergebieden voor beheerovereenkomsten administratief een aanzienlijke doorlooptijd heeft, dient in de nieuwe gebieden het opstarten van een bijvoederprogramma (actie 2.1) tijdelijk soelaas te bieden, indien de foerageermogelijkheden er als onvoldoende worden beoordeeld. De bijkomende afbakening dient verder te garanderen dat er structureel naar een optimaal ingericht en beheerd foerageergebied kan gestreefd worden via vrijwillige engagementen van eigenaars of beheerders.

Een verdere uitbreiding van de actiegebieden, als gevolg van een verbeterde verspreidingskennis, is ook relevant voor een vervolg van dit SBP (zoals ook vooropgesteld wordt in het Europees actieplan voor de periode 2028-2038).

Actoren

INBO, ANB, Natuurpunt Studie, coördinator SBP, koepelstuurgroep SBP, VLM.

Prioriteit: hoog

Instrumenten

Monitoring door gebiedscoördinatoren aangevuld met data van vrijwilligers en studiebureaus, verspreidingsmodellen, atlassen, www.waarnemingen.be, meetnetten, etc.

Budget

De uitvoering van deze actie is binnen de reguliere werking op te vangen.

3.1.2.3. ACTIES MET BETREKKING TOT SPECIFIEKE COMMUNICATIE NAAR DOELGROEPEN (D5)

Actie 5.1: Verspreiden van kennis en ervaring onder beheerders over het optimaal inrichten van foerageergebieden

Beschrijving

Het is duidelijk dat de zomertortel sterk in aantal is achteruitgegaan de afgelopen decennia. We begrijpen de redenen hiervoor ten dele, maar de kennis van de oplossingen is momenteel nog suboptimaal. In combinatie met actiegroep 3 zullen er gedurende de looptijd van het soortenbeschermingsprogramma verschillende beheerrichtlijnen uitgewerkt worden voor een betere verspreiding van de kennis over de inrichting en het beheer van een optimaal foerageergebied.

Verschillende studies uit Engeland geven weer op welke wijze een foerageergebied in landbouwgebied ingericht kan worden. Zowel in Vlaanderen als in Nederland is de soort echter ook gekend als een broedvogel van duingebieden en bosranden, waarbij niet altijd duidelijk is waar ze gaat foerageren.

Volgende concrete acties worden onder andere voorzien:

- 1° Bezoek aan een optimaal zomertortelbiotoop in Zeeland. Vooral in de gemeente Walcheren zijn de territoria grondig onderzocht en vergelijkbaar met duingebieden in Vlaanderen;
- 2° Presentaties op (inter)nationale symposia rond bescherming van vogels en natuur in het algemeen;
- 3° Wetenschappelijke publicatie van de resultaten in Nederland bekend maken via de vaktijdschriften en communicatiekanalen in Vlaanderen;
- 4° Eenvoudige, laagdrempelige communicatie voor beheerders zonder wetenschappelijke achtergrond;
- 5° Berichten via sociale media.
- 6° ...

Actoren

Coördinator SBP, gebiedscoördinatoren, ANB, alle mogelijke terreinbeheerders, VLM, Agrobeheercentrum Eco² studiebureaus, INBO, ILVO, natuurstudiewerkgroepen, regionale landschappen, provincies, steden en gemeenten wetenschappelijke kennisinstellingen, etc.

Prioriteit: medium

Instrumenten

Communicatiestrategie, folders, flyers, social media populair wetenschappelijke (natuur)tijdschriften, etc., workshops, bezoek aan voorbeeldprojecten (bijv. in Zeeland).

Budget

Het budget voor gerichte communicatie naar beheerders en kennisverspreiding is niet voorzien binnen lopende initiatieven of reguliere werking. Er wordt voor de uitvoering van deze actie vanuit het SBP een budget van 2.500€ per jaar voorzien.

Actie 5.2: Ontwikkeling van een communicatiestrategie met beheerrichtlijnen die door landbouwers genomen kunnen worden

Beschrijving

De landbouwsector is een specifieke sector die maatregelen kan nemen die gunstig zijn voor de zomertortel. Deze actie staat ook in relatie met actie 2 rond de inrichting en het beheer van de foerageergebieden. De communicatie rond optimale maatregelen dient op een laagdrempelige wijze duidelijk gemaakt te worden, waarbij ook het betrekken van landbouwspecialisten (zoals agrobeheergroepen) van belang is. Zij kunnen een belangrijke rol spelen als collega's van de landbouwers en begrijpen hun besognes meestal beter dan natuurbeschermers, die vaak minder kennis hebben van landbouweconomische facetten.

De coördinator van het SBP (zie actie 6.1) zorgt samen met lokale coördinatoren voor een doelgerichte voorlichting van landbouwers, (bedrijfsplanners van de) VLM, landbouwspecialisten, ... via een aantal gerichte infosessies op maat. De organisatie hiervan kan per kerngebied of per groep van aaneensluitende kerngebieden gebeuren. Hierbij is het belangrijk om sommige minder voor de hand liggende maatregelen goed te kaderen. Creëren van zadenrijke zones in landbouwgebied bestaande uit verschillende akker(on)kruiden met daarenboven een voldoende open structuur is namelijk een niet-alledaagse maatregel voor landbouwers.

Het doel is dan ook om een bijzondere samenwerking op poten te zetten tussen landbouwers en natuurbeschermers in deze kerngebieden waarin de zomertortel in het recente verleden nog broedend werd waargenomen.

Actoren

Coördinator SBP, gebiedscoördinatoren, landbouwspecialisten (Boerenbond, Agrobeheercentrum Eco²), ANB, VLM, studiebureaus, INBO, ILVO, wetenschappelijke kennisinstellingen, regionale landschappen, etc.

Prioriteit: medium

Instrumenten

Communicatiestrategie, folders, flyers, populair wetenschappelijke natuur- en landbouwtijdschriften, gebiedscoördinator, infosessies.

Budget

Het budget voor gerichte communicatie gericht op landbouwers is niet voorzien binnen lopende initiatieven of reguliere werking. Er wordt voor de uitvoering van deze actie vanuit het SBP een budget van 5.000€ per jaar voorzien.

*3.1.3. ACTIEGROEP 3: ACTIES MET BETREKKING TOT COÖRDINATIE VAN HET
SOORTENBESCHERMINGSPROGRAMMA EN AFSTEMMING MET HET EUROPESE ACTIEPLAN*

3.1.3.1. Acties met betrekking tot coördinatie en afstemming (D6)

Actie 6.1: aanstellen van een coördinator

Beschrijving

Voor een vlotte implementatie van het soortenbeschermingsprogramma en een goede afstemming tussen de verschillende acties is een coördinator essentieel. Deze coördinator houdt het overzicht en creëert de nodige dynamiek. Hij staat tevens in voor de voortgangscontrole en evaluatie. Daarnaast fungeert de coördinator van dit SBP als inhoudelijk aanspreekpunt voor de vertegenwoordiger van het ANB in de verschillende overlegfora die naar aanleiding van het Europees actieplan voorzien worden.

Idealiter wordt de coördinatie van het SBP volledig binnen het ANB opgenomen, evenwel wordt de optie voorzien dat externe ondersteuning wordt gezocht om deze coördinator bij te staan.

Actoren

ANB

Prioriteit

Essentieel

Instrumenten

Niet van toepassing. Optioneel uitbesteden van de coördinatie.

Budget

Voor de externe ondersteuning bij de coördinatie wordt vanuit dit SBP 40.000€ per jaar gereserveerd (zie ook §3.2.3). Hierbij zijn eventueel efficiëntiewinsten mogelijk door het koppelen in het takenpakket van (elementen uit) andere acties (zoals bijvoorbeeld actie 2.1 het ontwikkelen van een bijvoederprogramma).

Actie 6.2: Participatie op de internationale fora in het kader van het Europees actieplan

Beschrijving

Het Europees soortenactieplan werd in het bijzonder opgemaakt omdat het populatieherstel van deze trekvogel een goede afstemming van de te ondernemen acties vereist tussen de verschillende landen op de flyway. De bescherming van de soort is een gezamenlijke verantwoordelijkheid tussen de verschillende betrokken landen.

Vlaanderen kan diverse maatregelen nemen op vlak van verbetering van het leefgebied en op vlak van kennisvergroting van de soort in de specifieke Vlaamse situatie. Aan één van de allerbelangrijkste bedreigingen van de soort kan Vlaanderen rechtstreeks niets doen: de te hoge jachtdruk in de doortrek- en overwinteringsgebieden. Willen we van voorliggend soortenbeschermingsprogramma een succes maken voor de Vlaamse broedpopulaties, dan is het van cruciaal belang dat Vlaanderen op de internationale fora de nood aan een duurzame jachtdruk mee bepleit zodat het afschot het niveau van de ecologische draagkracht niet langer overschrijdt.

Actoren

ANB, coördinator SBP, jagersverenigingen en wildbeheereenheden, gewestelijke, regionale of provinciale terreinbeherende verenigingen, INBO, wetenschappelijke kennisinstellingen

Prioriteit: Essentieel

Instrumenten en budget: Niet van toepassing. Initiatieven worden vanuit de EU geïnitieerd. Opvolging van de EU-initiatieven worden opgevolgd binnen de reguliere werking van het ANB.

3.2. FASERING EN FINANCIËEL OVERZICHT

In dit hoofdstuk wordt per actie besproken wie de betrokken actoren zijn, wie verantwoordelijk is voor de uitvoering van de verschillende acties en hoe de fasering van de maatregelen voorzien wordt.

De fasering wordt in een tabeloverzicht weergegeven met: actie, verantwoordelijke, financierder (indien reeds gekend), andere betrokken actoren, budget per jaar en totaalbudget. Een soortenbeschermingsprogramma is geldig voor een periode van maximaal 5 jaar, maar kan verlengd worden. In de tabel worden enkel de kosten opgenomen die voortvloeien uit acties die niet door de reguliere Vlaamse middelen en instrumenten afgedekt worden. De acties die essentieel zijn, worden richtinggevend in de eerste twee jaren van het soortenbeschermingsprogramma opgestart. De hoge prioriteit acties vanaf het tweede jaar, de medium en lage prioriteit acties vanaf het derde jaar.

Per actiegroep wordt eerst in grote lijnen verduidelijkt waar de grootste kostenposten liggen en hoe die worden begroot.

3.2.1. KOSTEN BINNEN ACTIEGROEP 1: ACTIES MET BETREKKING TOT HET LEEFGEBIED

De raming van de kosten voor beheermaatregelen is begroot aan de hand van het normenboek natuur, bos en landschap (van Raffe & de Jong, 2018). In onderstaand overzicht geven we een minimale, gemiddelde en maximale kost op voor de verschillende beheermaatregelen die in actie 1.1 en actie 1.2 worden voorgesteld. Minima, gemiddelde kosten en maxima hebben enerzijds te maken met de moeilijkheid van werken, gehanteerde plantafstanden, ondergrond, etc. Prijzen zijn inclusief loonkosten. Waar er geen minimum en maximum zijn opgegeven, wordt de gemiddelde kostprijs vermeld.

De acties die betrekking hebben op het inrichten en het beheer van het leefgebied zijn reeds grotendeels begroot binnen bestaande budgetten (subsidies natuurbeheerplan, beheerovereenkomsten, ...) en worden niet expliciet aan het budget van dit soortenbeschermingsprogramma toegekend.

Tabel 2: Kostenraming van de beheermaatregelen in het leefgebied

Beheermaatregel	Meetmethode	Minimum	Gemiddeld	Maximum
Uitzetten plantobject	Per hectare	74,00€	193,00€	390,00€
Uitzetten plantplekken	Per 10 stuks	4,10€	4,45€	4,85€
Maaïen ruigte in rand van beplanting met bosmaaier	Per 100m	/	6,36€	/
Maaïen in en tussen rijen (grassen en/of varens)	Per hectare en afhankelijk van de dichtheid	150,00€	800,00€	1468,00€
Maaïen in jonge aanplant met bosmaaier	Per hectare en afhankelijk van de afstand tussen de rijen	450,00€	708,50€	967,00€
Maaïen in jonge aanplant met 1-assige trekker met maaibalk	Per hectare en afhankelijk van de afstand tussen de rijen	204,00€	301,00€	352,00€
Afzetten houtige beplanting (bv. doorgeschoten meidoornhaag)	Per 100m en afhankelijk van de leeftijd	279,00€	373,00€	467,00€
Hakhoutbeheer	Per hectare en afhankelijk van aantal loten	671,00€	1678,50€	2686,00€
Afvoeren hakhout	Per hectare en afhankelijk van aantal m ³ per hectare	2238,00€	3357,00€	4476,00€
Opruimen snoeiafval	Per 1000m en afhankelijk van de breedte van de haag/heg (van 1m - >4m)	3072,00€	4608,00€	6144,00€
Klepelen ruige vegetatie	Per hectare en afhankelijk van de oppervlakte	149,00€	179,00€	215,00€
Maaïen bermen met klepelmaaier	Per hectare	/	125,00€	/
Maaïen grasland met 1-assige trekker (werkbreedte 120-190cm)	Per hectare en afhankelijk van de hoeveelheid biomassa/hectare en de oppervlakte	150,00€	250,00€	350,00€
Controle rasters bij begrazing	Afhankelijk van lengte en mate van intensiteit van de controles	117,00€	234,00€	469,00€
Toezicht op de grazers	Afhankelijk van aantal grazers en intensiteit van het toezicht	59,00€	176,00€	293,00€
Toezicht raster en controle grazers afhankelijk van terreingrootte	Tijd en kosten per keer afhankelijk van de oppervlakte van het begrazingsblok (hier range van 100 -500 hectare aangehouden)	141,00€	164,00€	182,00€
Plaatsen van raster (handmatig)	Per 100m raster	/	375,00€	/

Plaatsen veeraster met palenheier (incl. uitrijden materiaal)	Per 100m raster	/	327,00€	/
Uitrijden materiaal schapenraster	Per 100m raster	/	64,00€	/
Plaatsen schapenraster (handmatig)	Per 100m raster	/	943,00€	/
Plaatsen palen voor schapenraster (met palenheier of trilkop)	Per 100m raster	/	302,00€	/
Bevestigen gaas van schapenraster (machinaal)	Per 100m raster	/	795,00€	/
Plaatsen poort	Tijd en kosten per stuk	/	760,00€	/
Plaatsen wild- of veerooster	Afhankelijk van de dimensies	2746,00€	4432,50€	6119,00€
Inzaaien van gras- en bloemenmengsel	Prijs voor 2-3ha per 100 hectare aan een zaaidichtheid van 15kg per hectare	450,00€	500,00€	550,00€
Inwerken van gras- en bloemenmengsel	Prijs voor 2-3ha per 100 hectare aan een zaaidichtheid van 15kg per hectare	1100,00€	1300,00€	1500,00€
Zaaistroken ploegen	Per hectare en rekening houdende met een afstand van 1m tussen de stroken	/	345,00€	/

3.2.2. KOSTEN BINNEN ACTIEGROEP 2: ACTIES MET BETREKKING TOT KENNISVERGROTING

De acties op vlak van kennisvergroting hebben grotendeels betrekking op het opzetten van twee zenderonderzoeken in twee verschillende leefgebieden van de soort. De kosten hiervoor zijn begroot aan de hand van de raming van de kosten van het zenderonderzoek van Jennifer Vreugdenhil in Zeeland (Zuid-Beveland). Aangezien we ervan uitgaan dat de twee onderzoekslocaties qua leefgebied sterk van elkaar moeten verschillen gaan we van uit dat er twee teams nodig zullen zijn om de twee zenderonderzoeken op te volgen. De kostprijzen van het onderzoek in Zeeland zijn in onderstaand overzicht bijgevolg verdubbeld.

De kosten kunnen uitgesplitst worden tussen materiaalkosten en personeelskosten (tabel 3).

Tabel3: Kosten zenderonderzoek

Type kost	Aantal	Kostprijs
Personeelskost veldwerk	600 uren op twee jaar	80.000€
Personeelskost analyse en rapportage	240 uren op twee jaar	30.000€
Reiskosten	Raming van 4000 km op 2 jaar	1.500€
GPS Loggers	4 loggers voor twee zenderlocaties	24.000€
Milsar Base Station	2 Base Stations	2.000€
Metalen ringen en ander ringmateriaal		1.300€
Voeder (lokaas)	12 zakken voor twee onderzoekslocaties	250€
TOTAAL		139.050€

3.2.3. KOSTEN BINNEN ACTIEGROEP 3: COÖRDINATIE EN AFSTEMMING MET HET EUROPESE ACTIEPLAN

Gezien de soort nog erg verspreid voorkomt in Vlaanderen is een goede coördinatie en aansturing erg belangrijk voor het welslagen van het soortenbeschermingsprogramma.

Aangezien niet zeker is of de coördinatie volledig binnen het personeelsbestand van het ANB kan voorzien worden, wordt voor de zekerheid een kostprijs voor een deeltijdse functie begroot voor externe ondersteuning. We voorzien een kost voor een 3/5^e functie van 40.000€ per jaar. Verschillende kosten op het vlak van communicatie en sensibilisatie zijn in lijn gebracht met een aantal andere soortenbeschermingsprogramma's, maar aangepast aan de huidige index.

Tabel 4: Fasering en financieel overzicht van de verschillende acties

Actie-nr.	Omschrijving actie	Trekker	Financierder	Andere betrokkenen	Prioriteit	J1	J2	J3	J4	J5	Totaal
1.1	Behouden en uitbreiden van de nestgelegenheid binnen de kerngebieden	ANB	Vlaamse overheid / ANB	Boerenbond, ABS, Agrobeheercentrum Eco ² , VLM, terreinbeherende verenigingen, bermbeheerders, private beheerders, steden en gemeenten, jagersverenigingen en wildbeheereenheden, regionale landschappen	Hoog	Binnen reguliere middelen (subsiëring natuurbeheerplannen, PSN, BO, ...).					/
1.2	Optimaal beheren van het leefgebied binnen de kerngebieden	ANB	Vlaamse overheid / ANB	Boerenbond, ABS, Agrobeheercentrum Eco ² , VLM, terreinbeherende verenigingen, bermbeheerders, private beheerders, steden en gemeenten, jagersverenigingen en wildbeheereenheden, regionale landschappen	Hoog	Binnen reguliere middelen (subsiëring natuurbeheerplannen, BO, ...).					/
1.3	Evalueren van de effectiviteit van de maatregelen ter optimalisatie van de nestgelegenheid	ANB en INBO	Vlaamse overheid	VLM, Departement Landbouw & Visserij, ILVO, studie bureaus	Medium				€40.000	€40.000	€80.000
2.1	Ontwikkelen van voeder campagne's om op korte termijn de voedselbeschikbaarheid te verhogen	ANB	Vlaamse overheid / VLM	Natuurpunt Studie, INBO, wetenschappelijke kennisinstellingen, studie bureaus, landbouwsector, terreinbeherende verenigingen, private beheerders	Essentieel	€5.000	€5.000	€5.000	€4.000	€3.500	€22.500
2.2	Behouden en optimaal beheren van zadenrijke foerageergebieden binnen de huidige kerngebieden	ANB	Vlaamse overheid / VLM	Departement Landbouw & Visserij, ANB, landbouwsector, terreinbeherende verenigingen, private beheerders, steden en gemeenten, regionale landschappen, jagersverenigingen en wildbeheereenheden	Essentieel	Binnen reguliere middelen (subsiëring natuurbeheerplannen, BO, ...).					/
2.3	Zorgen voor voldoende waterbeschikbaarheid binnen de huidige kerngebieden	ANB	Vlaamse overheid / VLM	Departement Landbouw & Visserij, ANB, landbouwsector, terreinbeherende verenigingen, private beheerders, steden en gemeenten, regionale landschappen, jagersverenigingen en wildbeheereenheden	Medium	Binnen reguliere middelen (subsiëring natuurbeheerplannen, PSN, ...).					/

Actie-nr.	Omschrijving actie	Trekker	Financierder	Andere betrokkenen	Prioriteit	J1	J2	J3	J4	J5	Totaal
2.4	Vermijden dat chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt worden die het huidige foerageergebied aantasten of in kwaliteit doen achteruitgaan	ANB	Vlaamse overheid / ANB	Departement Landbouw & Visserij, ANB, landbouwsector, terreinbeherende verenigingen, private beheerders, steden en gemeenten, regionale landschappen, jagersverenigingen en wildbeheereenheden	Essentieel	Op te vangen binnen reguliere werking					/
2.5	Beheerovereenkomsten en inrichtingsprojecten voor zeldzame soorten	ANB	Vlaamse overheid / VLM	INBO, wetenschappelijke kennisinstellingen, ILVO, Departement Landbouw & Visserij, studiebureaus	Essentieel	Binnen de beschikbare middelen voor beheerovereenkomsten en inrichtingsprojecten.					/
2.6	Evalueren van de effectiviteit van de maatregelen ter verbetering van het foerageergebied	ANB en INBO	Vlaamse overheid	VLM, Departement Landbouw & Visserij, ILVO, studiebureaus	Hoog	Zie actie 3.1: wordt samen uitgevoerd					
3.1	Kennisvergroting met betrekking tot biotoopvoorkeuren en het dieet van de soort	ANB en INBO	Vlaamse overheid	Natuurpunt Studie, wetenschappelijke kennisinstellingen	Essentieel	€70.000	€70.000				€140.000
3.2	Kennisvergroting van de ecologie en levenswijze door van zomertortel een doelsoort te maken bij citizen science projecten	ANB en INBO	Vlaamse overheid	natuurstudiewerkgroepen, provincies, steden en gemeenten, regionale landschappen	Laag	Zie actie 3.1. Wordt samen uitgevoerd					
4.1	Kennisvergroting van de populatiegroottes binnen kerngebieden door middel van specifieke monitoringstrategieën	ANB en INBO	Vlaamse overheid	lokale natuurstudiewerkgroepen, Natuurpunt Studie, Likona	Essentieel	Geen specifieke extra kosten aan verbonden (opgenomen in de meetnetten van INBO i.s.m. Natuurpunt Studie)					/
4.2	Kennisvergroting van de populatiegroottes binnen kerngebieden door zomertortel te promoten als doelsoort bij citizen science projecten	ANB en INBO	Vlaamse overheid	Natuurstudiewerkgroepen, Natuurpunt Studie, Likona, provincies, steden en gemeenten, regionale landschappen	Laag	Geen specifieke kosten aan verbonden					/
4.3	Actualisering van de afbakening van actiegebieden op basis van nieuwe kennis	ANB, INBO	Vlaamse Overheid	Natuurpunt Studie, Koepelstuurgroep SBP, VLM		Geen specifieke kosten aan verbonden					/
5.1	Ontwikkeling van beheerlijnen voor alle mogelijke partijen die kunnen voorzien in een optimaal ingericht foerageergebied voor zomertortel	ANB	Vlaamse overheid / ANB	Alle mogelijke terreinbeheerders, VLM, studiebureaus, INBO, ILVO, regionale landschappen, steden en gemeenten, wetenschappelijke kennisinstellingen	Medium	€2.500	€2.500	€2.500	€2.500	€2.500	12.500€

Actie-nr.	Omschrijving actie	Trekker	Financierder	Andere betrokkenen	Prioriteit	J1	J2	J3	J4	J5	Totaal
5.2	Ontwikkeling van een communicatiestrategie met beheerrichtlijnen die door landbouwers genomen kunnen worden	ANB	Vlaamse overheid	Landbouwspecialisten (Boerenbond, ABS, Agrobeheercentrum Eco ² , studiebureaus, INBO, VLM wetenschappelijke kennisinstellingen, regionale landschappen	Medium	€5.000	€5.000	€5.000	€5.000	€5.000	€25.000
6.1	Aanstellen van een coördinator + eventuele ondersteuning	ANB	ANB		Essentieel	€40.000	€40.000	€40.000	€40.000	€40.000	€200.000
6.2	Participatie op de internationale fora in het kader van het Europees actieplan	ANB	Vlaamse overheid	SBP coördinator, INBO	Essentieel	Geen specifieke kosten aan verbonden.					/
						TOTAAL van de kosten buiten de reguliere middelen					€480.000

4. EVALUATIE EN MONITORING

Evaluatie en monitoring heeft zowel betrekking op de evaluatie van het soortenbeschermingsprogramma, het opnemen van de voorgestelde acties tegen de vooropgestelde timing, het al dan niet bereiken van de doelstellingen als op de monitoring van de populaties. In dit deel van het SBP volgt een toelichting over de wijze waarop deze evaluatie en monitoring uitgevoerd moet worden.

4.1. OPZET

De opvolging van een SBP dient over de planperiode van 5 jaar te gebeuren. De opvolging is op drie aspecten gericht:

- 1° De trends van de populaties van de soort (zowel op vlak van verspreiding als op vlak van aantallen);
- 2° De uitvoering van de acties;
- 3° De relatie tussen beide + de relatie met algemene tendensen van de soort in dezelfde periode in het buitenland.

De monitoring van de ontwikkeling van de populaties van de soort is een continu proces. Onder andere via citizen science projecten (waarvan www.waarnemingen.be het belangrijkste voorbeeld is) kunnen potentieel dagelijks nieuwe meldingen komen tijdens het broedseizoen. In de huidige kerngebieden wordt een continue jaarlijkse opvolging beoogd. De acties 4.1 en 4.2 op vlak van kennisvergroting van verspreiding en populatiegrootte kunnen parallel verlopen met de evaluatie van het SBP.

De acties 1.3, 2.6 en 3.1 met betrekking tot kennisvergroting van de ecologie en de biotoopkeuze van de soort kunnen tevens als een continu proces verlopen. Om de effectiviteit van de acties op het niveau van het leefgebied te meten is het belangrijk dat de nulsituatie door middel van een onderzoek naar de ecologie en biotoopvoorkeur van de soort in kaart gebracht wordt. Het voorstel tot monitoring omvat het volgende:

1. De actuele gegevens betreffende de verspreiding en het aantal broedparen binnen de kerngebieden wordt gedetailleerd in kaart gebracht bij de start van het SBP. Het veldwerk in het kader van de nieuwe Vlaamse vogelatlas zal hiertoe een belangrijke aanvulling/verfijning kunnen bieden. Gedurende de 5 jaar dat het SBP loopt zal de coördinator van het SBP samen met de gebiedscoördinatoren instaan voor de coördinatie van de verdere opvolging;
2. Een tussentijdse evaluatie van de aanpak en de maatregelen van het SBP is voorzien in jaar 3. Dan zijn immers de resultaten van de acties met betrekking tot kennisvergroting van de ecologie, levenswijze en biotoopvoorkeur beschikbaar en kunnen plan van aanpak en uitrol van maatregelen eventueel worden bijgestuurd;
3. Een eindevaluatie van alle acties in het soortenbeschermingsprogramma na het laatste broedseizoen in jaar 5.

4.2. INVENTARISATIE EN MONITORING

De inventarisatiemethode moet als resultaat een trendanalyse mogelijk maken. De verspreidingskaart moet bijgevolg geactualiseerd kunnen worden en de evolutie van het aantal broedparen moet berekend kunnen worden. De inventarisatie en monitoring geschiedt volgens de methodiek van het BBV-project binnen de kerngebieden en op basis van citizen science projecten hierbuiten. De inventarisatiemethodiek gebeurt conform

Vergeer et al. (2016) en wordt ook uitgebreid beschreven in het achtergronddocument bij dit SBP onder §6.2.

Gezien het plaatstrouwe karakter van de soort worden de locaties voor een intensieve monitoring beperkt tot de gekende kerngebieden. Wanneer op basis van nieuwe data nieuwe broedlocaties worden vastgesteld, kan een monitoring zoals voorzien in de kerngebieden ook hier opgestart worden.

4.3. ACTOREN

Conform het natuurdecreet is het coördineren en opzetten van monitoringsprogramma's één van de kerntaken van het INBO. Een belangrijke partner hierbij is Natuurpunt Studie in het kader van de coördinatie van de meetnetten en diverse andere citizen science projecten zoals ABV en BBV.

Een belangrijke actor op vlak van monitoring is de coördinator van het soortenbeschermingsprogramma. Deze dient als aanspreekpunt te fungeren voor de verhoogde aandacht voor de soort binnen bestaande inventarisatie en monitoringsprojecten. Daarnaast stellen we voor dat er op een lager niveau een trekker wordt aangeduid, bijvoorbeeld op schaal van een provincie, die de coördinatie op het lokale niveau op zich neemt en in samenwerking met lokale actoren de nodige acties en maatregelen op het terrein opstart.

4.4. EVALUATIE SOORTENBESCHERMINGSPROGRAMMA EN TIMING

Gelet op het feit dat het resultaat van de acties en maatregelen in Vlaanderen, in uitvoering van het SBP, in belangrijke mate worden beïnvloed door het jachtbeleid ten aanzien van de soort in een aantal landen op de flyway, is het niet evident om het succes van het SBP op de populatie zomaar eenduidig te kunnen evalueren. Weliswaar wordt vanuit de EU aangestuurd op een moratorium van de jacht teneinde de populatie toe te laten zich te herstellen en vervolgens op een adaptieve manier terug te openen. Het overlegproces daarover met de betrokken lidstaten is nog niet afgerond zodat nog niet duidelijk is welke impact dit kan hebben op onze populatie.

Belangrijk bij de evaluatie is dat er na afloop van het SBP kan gerapporteerd worden over:

- 1° de nodige ondersteunende maatregelen die werden genomen ten aanzien van de kernpopulaties, in het bijzonder ter ondersteuning van de voedselbeschikbaarheid en het foerageergebied (doelstelling 1 en 2).
- 2° de kennis over broed- en foerageerbiotoop in Vlaamse context die is aangescherpt (doelstelling 3);
- 3° een betere kennis van de verspreiding en de populatiegrootte in Vlaanderen (doelstelling 4);
- 4° de soort opgenomen is als focussoort van een meetnet bijzondere dan wel schaarse broedvogels teneinde een beter zicht te hebben op de populatietrend (doelstelling 4);
- 5° hoe de beheerders van het leefgebied van zomertortel werden benaderd en een betere kennis hebben opgebouwd om het soortgericht beheer ten aanzien van de soort aan te pakken (doelstelling 5).

Tabel 5 geeft de verschillende indicatoren weer die bij de tussentijdse evaluatie en de eindevaluatie beoordeeld worden. De werkelijke toestand van de geformuleerde

doelstellingen wordt eveneens afgetoetst aan de hand van deze indicatoren op beide evaluatiemomenten. Het hoeft geen betoog dat de evaluatie van het soortenbeschermingsprogramma op een transparante wijze met de verschillende stakeholders wordt gedeeld.

Tabel 5: Indicatoren in functie van de tussentijdse evaluatie en eindevaluatie in relatie tot acties en middelen

Acties	Indicator/evaluatie
Actie 1.1: Behouden en uitbreiden van de nestgelegenheid binnen kerngebieden	Aantal hectaren huidig geschikt leefgebied dat behouden blijft conform de ecologische vereisten van de soort Eindevaluatie: aantal hectaren geschikt leefgebied dat uitgebreid werd conform de ecologische vereisten van de soort
Actie 1.2: Optimaal beheren van het leefgebied binnen de kerngebieden	Aantal hectaren huidig geschikt leefgebied dat optimaal beheerd wordt conform de ecologische vereisten van de soort
Actie 1.3: Evalueren van de effectiviteit van de maatregelen ter optimalisatie van de nestgelegenheid	Resultaten evaluatie-onderzoek en monitoring.
Actie 2.1: Ontwikkelen van bijvoederprogramma's om op korte termijn de voedselbeschikbaarheid te verhogen	Aantal locaties waar een bijvoederprogramma opgestart wordt (tussentijdse evaluatie). Aantal hectaren foerageergebied waar een bijvoederprogramma opgesteld werd (eindevaluatie)
Actie 2.2: Behouden en optimaal beheren van zadenrijke foerageergebieden binnen de huidige kerngebieden	Aantal hectaren huidig geschikt foerageergebied dat behouden blijft conform de ecologische vereisten van de soort en tevens optimaal beheerd wordt
Actie 2.3: Zorgen voor voldoende waterbeschikbaarheid binnen de huidige kerngebieden	Aantal poelen (in goede staat) binnen huidig geschikt leefgebied dat behouden blijft conform de ecologische vereisten van de soort en tevens optimaal beheerd wordt
Actie 2.4: Vermijden dat chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt worden die het huidige foerageergebied aantasten of in kwaliteit doen achteruitgaan	Aantal kerngebieden waarbinnen enkel mechanische maatregelen toegepast worden voor (on)kruidbestrijding
Actie 2.5: Beheerovereenkomsten en inrichtingsprojecten	Aantal kerngebieden waarbinnen beheerovereenkomsten of inrichtingsprojecten worden toegepast (tussentijdse evaluatie). Aantal hectaren binnen de kerngebieden waarbinnen beheerovereenkomsten of inrichtingsprojecten worden toegepast (eindevaluatie).
Actie 2.6: Evalueren van de effectiviteit van de maatregelen ter verbetering van het foerageergebied	Resultaten evaluatie-onderzoek
Actie 3.1: Kennisvergroting met betrekking tot biotoopvoorkeuren en het dieet van de soort	Aantal opgezette onderzoeksinitiatieven in dit verband en de resultaten hiervan.

Acties	Indicator/evaluatie
Actie 3.2: Kennisvergroting van de ecologie en levenswijze door van zomertortel een doelsoort te maken bij citizen science projecten	Aantal goed gedocumenteerde waarnemingen met broedcode waarbij het biotoop waarin de waarneming verricht werd wordt weergegeven
Actie 4.1: Kennisvergroting van de populatiegroottes binnen kerngebieden door middel van specifieke monitoringstrategieën	Zomertortel wordt gemonitord conform de methodiek van een meetnet voor zeldzame of schaarse broedvogelsoorten
Actie 4.2: Kennisvergroting van de populatiegroottes binnen kerngebieden door zomertortel te promoten als doelsoort bij citizen science projecten	Aantal goed gedocumenteerde waarnemingen met broedcode waarbij het biotoop waarin de waarneming verricht werd wordt weergegeven
Actie 4.3: Dynamische afbakening van actiegebieden	Aantal nieuwe kerngebieden dat afgebakend wordt en waar maatregelen werden uitgerold
Actie 5.1: Ontwikkeling van beheerrichtlijnen voor alle mogelijke partijen die kunnen voorzien in een optimaal ingericht foerageergebied voor zomertortel	Welke communicatiemaatregelen (en met welk aantal) werden genomen en in welke mate werden de gewenste doelgroepen bereikt?
Actie 5.2: Ontwikkeling van een communicatiestrategie met beheerrichtlijnen die door landbouwers genomen kunnen worden	Welke communicatiemaatregelen (en welk aantal) werden genomen en in welke mate werden de gewenste doelgroepen bereikt?
Actie 6.1: Vanuit Vlaanderen druk uitoefenen via de Europese fora zodat jachtdruk tot een duurzaam niveau wordt herleid en illegale en ongereguleerde praktijken in landen waar de soort bejaagd mag worden verdwijnen	Evaluatie van de werking van de coördinator en mate van afstemming met de parallelle processen op internationaal niveau.

Naast een toetsing van de doelstellingen is het bij ieder evaluatiemoment noodzakelijk om de inzet van de diverse (financiële) middelen te evalueren. Strookt de werkelijke kost met de geraamde kostprijs? Is het beschikbare budget voldoende om de maatregelen effectief en voldoende efficiënt uit te voeren? Volstaan de vooropgestelde instrumenten?

In functie van de evaluatie van het soortenbeschermingsprogramma is een opvolging van het aantal territoria/broedparen een evidente vereiste. Zo kan op ieder moment een gedetailleerde inschatting gemaakt worden van de toestand van de soort, zoals vereist voor het soortenbeschermingsprogramma. Daarnaast biedt deze informatie ook een belangrijke insteek om op internationaal niveau te komen tot adaptieve jachtquota.

Bovenstaand evaluatievoorstel dient ingezet te worden voor de tussentijdse en eindevaluatie van het soortenbeschermingsprogramma.

4.5. HAALBAARHEID

De verschillende acties die worden voorgesteld zijn meermaals afgetoetst binnen een stuurgroep waarin de belangrijkste actoren, die voor de realisatie van de acties dienen te zorgen of dienen te ondersteunen, vertegenwoordigd waren. Wanneer alle actoren gedurende de looptijd van het soortenbeschermingsprogramma inspanningen leveren, lijken de maatregelen op zich realiseerbaar. Gezien acties ten behoeve van het broedbiotoop anders van aard zijn en andere actoren betrekken dan acties ten aanzien van het foerageerbiotoop, is een goede coördinatie tussen beide essentieel om succesvol te kunnen zijn. Dit vormt een uitdaging.

Daarnaast is het welslagen van dit soortenbeschermingsprogramma ook sterk afhankelijk van acties die in het buitenland worden genomen, in het bijzonder het in de praktijk brengen van een duurzaam gebruik (een jachtdruk die aangepast is aan de ecologische draagkracht van de populatie) en het verdwijnen of op zijn minst sterk reduceren van illegale praktijken waarbij vele zomertortels worden gedood. Vanuit de Europese Commissie wordt op dit vlak het initiatief genomen zodat maatregelen gericht op populatie- en leefgebiedherstel niet gehypothekeerd worden door een te hoog afschot.

Gezien om gevoegd te worden bij het ministerieel besluit van 21 december 2020, houdende vaststelling van een soortenbeschermingsprogramma voor weidevogels.

Brussel,

De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme

Zuhal DEMIR